

SEHÎ BEY'İN ŞİİRLERİNİN NECÂTÎ BEY'İN ŞİİRLERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI*

Müslüm YILMAZ*

ÖZ

Klasik şiirimiz 15. yüzyılda henüz daha doğuşunun ilk aşamasında, etkisinde geliştiği iki milletin edebiyatına yön verecek derecede olgun şairler yetiştirmiştir. Bu şairlerin başında Klasik Türk Edebiyatı'nın önde gelen temsilcilerinden olan Necâtî Bey gelmektedir. Necâtî Bey, yaratılışındaki şairlik dehası sayesinde şiirlerinde kendine has bir üslup geliştirmiş ve atasözleri, deyimleri, halk tabirlerini şiirlerinde başarıyla kullanmıştır. Dönemin başlıca kaynakları olan tezkirelerde de belirtildiği gibi Necâtî Bey kendi oluşturmuş olduğu edebi meclislere üstadlık etmiş ve birçok şairin de yetişmesine vesile olmuştur.

Necâtî Bey'in edebi meclislerinde yetişen şairlerin başında “Necâtî'nin çırağı” olarak adlandırılan ve Anadolu sahasındaki ilk şura tezkiresini kaleme alan Sehî Bey gelmektedir. Sehî Bey, şiirlerinde üslub olarak dönemin en büyük şairlerinden olan Necâtî Bey'in etkisinde *Dîvân*'ını oluşturmuştur.

Mürettep bir divan sahibi olan Sehî Bey'in şiirlerini Necâtî Bey'le karşılıklı değerlendirdiğimizde Sehî'nin şiirlerinin üstadının şiirleriyle benzerlikler taşıdığı dikkat çekmektedir. Sehî'nin şiirlerinin dîvânında Necâtî Bey'e nazîre olarak yazıldığı ifade edilmediği gibi bazı mısraların birkaç kelime farklılığıyla birebir olduğu görülmektedir. Bu benzerliği gören Evliyâ Çelebi, “Hatta Edirnevî Sehî Bey Necâtî Bey'in duhter-i pakize-ahterin alup Necâtî Bey'in intikalinden sonra Sehî Bey evrâk-ı perîşân-ı Necâtî ile Sehî namıyla bir dîvân tertip etmişdir” diyerek Sehî Bey'in dîvânının Necâtî Bey'in şiirlerinden alındı (intihal) olduğunu iddia etmektedir. Sehî Bey'in üstadına damat olduğu dair kaynaklarda net bir bilgi bulunmadığı gibi dönemin tezkire yazarları dikkat etmedikleri bu yakınlığa yaklaşık bir asır sonra Evliyâ Çelebi'nin tarafından iddia olarak ortaya atılması oldukça önemlidir.

Bu makalede Sehî Bey'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra, usta-çırak ilişkisi içinde Necâtî Bey'in dîvânındaki şiirler ile Sehî Bey'in dîvânındaki şiirleri karşılaştırılarak Evliyâ Çelebi'nin bu iddiası değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Necâtî Bey, Sehî Bey, dîvân, nazîre, şiir

* Bu çalışma Prof. Dr. Kemal Yavuz danışmanlığında “Sehî Bey Divanı (İnceleme-Metin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2010, adlı yüksek lisans tezimizden üretilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Müslüm Yılmaz, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, muslum.yilmaz@istanbul.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4060-7945>

A COMPARISON BETWEEN THE POETRY OF SEHI BEY AND NECATI BEY

ABSTRACT

Turkish Classical Poetry in the fifteenth century, which is the first century from its birth, witnessed the rise of distinguished poets who would guide the literature of the two nations under whose influence they were flourished. The foremost figure of these poets is Necâtî Bey, one of the leading representatives of Classical Turkish Literature. Thanks to his poetic brilliance, he developed a style peculiar to himself and made successful use of the proverbs, idioms and popular sayings in his poems. Necâtî Bey has mastered the literary assemblies he has created and has been influential in the flourishing of many poets, as stated in the tezkires, the main sources of the period. The top example for those who were brought up in the literary assemblies of Necâtî Bey is Sehî Bey, who is called “the apprentice of Necâtî” and who received the first monument to the throne in Anatolia.

When we evaluate the poems of Sehî Bey, who has a regular divan, in consideration with Necatî Bey, it is noteworthy that Sehî has similarities with the poems of his master. As a matter of fact, it is seen that these similarities are in a form of “plagiarism” today, and that some sentences are exactly the same except for a few words. Noticing this resemblance, Evliyâ Çelebi claims that Sehî Bey’s divan is plagiarised from Necatî Bey’s poems by saying, “Sehî Bey prepared a divan with the writings of Necatî.”

After giving information about the life and works of Sehî Bey in this article, this claim of Evliya Çelebi will be evaluated by comparing the poems of Necatî Bey with the poems of Sehî Bey within the master-apprentice relation.

Keywords: Necâtî Bey, Sehî Bey, divan, nazîre

EXTENDED ABSTRACT

Turkish Classical Poetry in the fifteenth century, which is the first century from its birth, witnessed the rise of distinguished poets who would guide the literature of the two nations under whose influence they were flourished. Necati Bey is at the forefront of representatives of Classical Turkish Literature. Due to his brilliant disposition in terms of poetry, Necati Bey was able to enhance his own idiosyncratic style and successfully used proverbs, idioms, adages in his poetry. Just as the collections of biographies which are the primary sources of that period indicate, Necati Bey was the master of literary gatherings he formed and contributed to the cultivation of many other poets.

Sehi Bey, who was named “Necati’s apprentice” and was the first to write a collection of biographies on poets in the field of Anatolia and is one of the most significant poets that were educated in Necati Bey’s literary gatherings.

In terms of style, Sehi Bey in writing his Diwan was affected by Necati Bey, one of the greatest poets of the era. Indeed, he states this fact in the preamble of his Diwan and reserves the longest section of his collection of biographies for his master which indicates how much he reveres him.

While other collections do not give detailed information about how Necati Bey influenced Sehi Bey’s style, they mention his copying the style of the earlier poets. It is noticeable that his collection of biographies is more readily available in libraries than his Diwan.

The rhymes used by Necati Bey for the first time were also used by Sehi Bey. An example of this is the ‘nazire’ poetry with regards to the rhyme “kiblem” written by the famous poets of the following period. It is striking that in these ‘nazire’ journals, other poets ‘nazire’ poems can be found except the one Sehi Bey wrote.

When we compare Sehi Bey, who possessed a rearranged Diwan, to Necati Bey we can argue that they carry similar aspects. Though it is not noted that the poetry has been written parallel to Necati Bey’s poetry as a ‘nazire’, there are verses that are exactly the same except only a few differences in words.

Both poets have included religious elements in the preamble to their Diwan. It is noticeable that both poets have the same point of view in regard to this concept. Sehi Bey quoted verses in similar lines with his master. Sehi Bey also states that human beings have been created in a great manner by quoting the related verse of the Holy Qur’an in the preamble to His Diwan. Then with similar expressions to Necati Bey, he touches on the ascension of the Prophet Muhammed and as it can be seen that they approach to the event with the same point of view.

Evliya Celebi who took note of this similarity accused Sehi Bey of plagiarizing. While there is no clear information in the sources regarding Sehi Bey’s being his master’s son-in-law, it is noteworthy that Evliya Celebi made such an accusation on the topic of closeness which the relevant period’s biography writers did not pay attention to approximately a century before. Until now, such a record supporting Evliya Celebi’s claim that Sehi Bey was Necati Bey’s son-in-law has not been found by us. As it may be seen in this work in which we compare the two poets, Sehi Bey regarded his master Necati Bey’s poetry as a type of legacy and therefore added some of his verses into his own poems only differing by a few words. While it is normal in earlier divans and mesnevis for poets to quote former poets, the reason behind Evliya Celebi’s accusation may be the excessive amount of quotes and replication of the style. It is also possible that Evliya Celebi’s accusation was prompted by the gossips found in literary gatherings and circles.

In this article Evliya Celebi’s accusation will be evaluated after the introductory information about Sehi Bey’s life and works is covered as well as the student-master relationship is compared in terms of the poems of both these poets’ Diwans.

GİRİŞ

Tezkire müelliflerinin müştereken belirttikleri üzere Sehî Bey,¹ Necâtî Bey’in yanında yetişmiş ve üstad olarak benimsediği Necâtî Bey’in vefatına kadar çevresinden² ayrılmamıştır.³

¹ Âşık Çelebi, *Meşa’irü’ş-Şuarâ*, Haz. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2010, c. 2, s. 1009; Latîfî, *Tezkiretü’ş-Şuara*, Haz. Rıdvan Canım, AKM Yayınları, Ankara, 2000, s. 314; Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-Şuara*, Haz. İbrahim Kutluk, TTK Yayınları, Ankara, 1989, s. 493; Gelibolulu Âli, *Künhü’l-Ahbar*, Haz. Mustafa İsen, AKM Yayınları, Ankara, 1994, s. 179.

² Ömer Faruk Akün, “Sehî”, *İslam Ansiklopedisi*, c. 10, MEB Yayınları, İstanbul, 1993, s. 316.

³ Necâtî Bey’in vefatından sonra da Sehî Bey üstadı için Şeyh Vefâ Tekkesi civarında bir mezar inşa ettirmiştir. Âşık Çelebi (ö.1571), tezkiresinde Necâtî Bey’in kabrine Sehî’nin Necâtî Bey’in *Dîvân*’ındaki bu rubâ’isini;

Dîvânuñi Necâtî egerçi qaraladıñ
Umar mısın ki nâme-i ‘amâlün ağ ola

Osmanlı Türkçesinde Tezkiretü’ş-şu’arâ türünün ilk örneği olan⁴ Sehî Bey’in 945 (1538) yılında tamamladığı⁵ *Tezkire-i Sehî* olarak da bilinen *Heşt Behişt* adlı eserde en uzun satırları üstadına ayırması arasındaki ilişkiyi göstermektedir.⁶

İllâ meger hayr du’âdan unutmaya

Añılıcak onları anlar ki şağ ola

mezar taşına yazdırdığını söyleyese de (Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 1009-1011) Sehî Bey, mezarın kitabesine üstadı için kendi düşürdüğü vefat tarihini yazdırdığını ifade etmektedir:

“Mezarı Şeyh Vefâ Tekyesi kurbındadır. Merkadini fakîr binâ etdüm. Ve fevtine bu fakîrden işbu târih şâdir oldı ki, zikr olunır. Târih-i Fevt-i Necâtî:

Naql-i Necâtî ‘âleme târih olmağın

Târihini Sehî dedi “gıtdi Necâtî hây” (914/1508-1509)

Ve mezarı levhasına târih-i mezkûrla kendi eş’arından bu beyti fakîr müsennâ hatt ile yazdırdım:

“Bir seng-dil fırâkına ölen Necâtî’nin

Billâh mermer ile yapasız mezarını” Sehî Bey, *Heşt Behişt*, Haz. Günay Kut, Harvard University, 1978 USA, s. 212-213.

⁴ Son yapılan araştırmalara göre Sehî Bey’in tezkiresinden önce Garîbî (ö.?) adlı bir şair tarafından telif edilmiş olan bir şair tezkiresi tespit edilmiştir. Bu tezkirenin tam olarak yazıldığı tarih belli değildir. Tezkire ile birlikte bulunan şairin divânındaki Şâh Tahmasb’a yazılmış kasidelerden yola çıkarak eserin Şâh Tahmasb (1524-1576) döneminde yazıldığı tahmin edilmektedir. Bu eserin yazmasının istinsah tarihi 1535 olduğu eser üzerine yapılan çalışmada belirtilmektedir. Bu da eserin Sehî Bey’in tezkiresinden önce yazılmış olabileceğini gösterse de tezkire hakkında Sehî Bey’in tezkiresi kadar net bilgi bulunmadığı için, Garîbî Tezkiresi’ni Anadolu sahasında yazılmış ilk tezkire kabul etmek doğru değildir. Nitekim Prof. Dr. Ahmet Sevgi, bu tezkireyi kitap olarak yayımlayan İsrâfil Babacan’ın çalışması hakkında yazmış olduğu köşe yazısında (Yeniçağ, 22.10.2010) şöyle demektedir:“Sehî Tezkiresi’nin 1538 yılında yazıldığı düşünülürse, Garîbî’nin tezkiresi, edebiyatımızda Osmanlı sahası şairleri hakkında yazılan ilk şair tezkiresi olma özelliği kazanmaktadır.” (s. 39) Bu ifadeyi biraz iddialı görüyoruz. Şöyle ki; Garîbî, Deli Birader maddesinde onun Mekke’de öldüğünden bahsediyor. (s. 98) Deli Birader’in (Gazâlî) 1534-35’te Mekke’de öldüğü bilindiğine göre bizce Garîbî Tezkiresi Sehî Tezkiresi’nden sonra yazılmıştır. (Sehî Tezkiresi’nde (s. 87) “Gazâlî’nin hâlen sağ olduğunun ifade edilmesi de bu konuda bir ipucu olabilir.”)

Garîbî Tezkiresi için bkz. İsrâfil Babacan, “16. Asırda Osmanlı Sahası Şâirleri Hakkında Yazılmış Tezkire-i Mecâlis-i Şu’arâ-yı Rum Adlı Tanınmayan Bir Tezkire”, 40, (Kış 2007), s. 1-16; İsrâfil Babacan, *Tezkire-i Mecâlis-i Rûm, Garîbî Tezkiresi*, Vizyon Yayınevi, Ankara, 2010.

⁵ Sehî Bey, Kânûnî Sultân Süleymân’ın (salt. 1520-1566) tahta çıkmasından sonra Divân Kâtibi olmuştur. Bilinmeyen bir nedenle padişahın gözünden düşmüş, Edirne’de küçük bir tevliyyet verilerek İstanbul’dan uzaklaştırılmıştır. (Rıdvan Canım, “Sehî Bey”, *DİA*, c. 36, İstanbul, 2009, s. 316) Latîfî, Sehî Bey’in bu göreve isteyerek gittiğini söylese de (Latîfî, *a.g.e.*, s. 314) Sehî Bey, tezkiresinin önsözünde Kânûnî’yi öven kasidesinde bunun aksini söylemektedir:

Çul olana çoğ itdi şâh himmet

N’ola itse Sehî’ye dağî şefkat

Olurken pâdişâhuñ hizmetinde

Bulam derdüm sa’âdet devletinde

Günahım n’oldı bilsem dirliğimde

Sürüldüm çapudan ben pîrliğimde

Ne var himmet etse yine Şulân

Çoca çul çapusunda olsa derbân (Sehî Bey, *a.g.e.*, s. 8)

Sehî Bey ömrünün son otuz senesini İstanbul’dan uzak geçirmiş, bir ara Ergene’de bazı mütevelliliklerde de bulunmuştur. (Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 1010; Latîfî, *a.g.e.*, s. 314) Şair Refikî’nin 1532 de ölümü üzerine boşalan Edirne darü’l-hadis mütevelliliğine getirildiği Başbakanlık Arşivi’ndeki bir tamirat defterindeki kayıttan anlaşılmaktadır. Arşivdeki kayıta Sehî Bey’in 1546 yılında darü’l-hadis mütevellisi olduğu belirtilmektedir. (Rıdvan Canım, *a.g.m.*, s. 316) Sehî Bey, bu görevdeyken tezkiresini 1538 yılında tamamlayarak bir sefer dönüşünde Edirne’de konaklayan Kânûnî Sultân Süleymân’a sunmuştur. Ancak Sehî Bey padişahın beklediği ilgiyi göremeden 1548 yılında Edirne’de vefat etmiştir. (Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 550; Latîfî, *a.g.e.*, s. 314; Hasan Çelebi, *a.g.e.*, s. 493; Gelibolulu Ali, *a.g.e.*, s. 179)

⁶ Sehî Bey, *Heşt Behişt*, Haz. Günay Kut, Harvard University, USA, 1978; Sehî Bey, *Heşt Behişt*, Haz.

tezkire müellifleri Sehî Bey'in şairliğini pek beğenmediği dikkat çekmektedir. Edebi şahsiyeti hakkında Âşık Çelebi: "Kendü ileri zemân âdemi idi. Dağyânûsî zerâfetleri var idi. Eski zemân şuarasını taklîd iderdi. Zemânenün kavâbilinden gâfil ve teşhîs-i mekâdîrde haylî câhil idi... Fâkir dîvânun gördüm, tamâmen gözden geçürdüm kâbule kâbil ebyâtın yazdum." demekte ve *Dîvân*'ının "yüzü suyu" olarak bu gazeli görmektedir:⁸

Dâğlar halkası giydürdi zırnhlar tenüme
Cebe şatmak nic' olur göstereyin düşmenüme

Haç oğuldur yakadan geçme baña eşk-i yetim
Tıfl iken dağı bırakmışdı gözüm dâmenüme

Sînede derd ü gamuñ dâğını setr itmek için
Tügmeler dağdı yaşum kaçresi pîrâhenüme

Sîmden heykel aşar boynuma güyâ meh-i nev
Toladıçça kolumı yâr benüm gerdenüme⁹

Latîfî de bu konuda şöyle demektedir:

"Fenn-i şî' rde ve tarîk-ı gâzelde merhûm Necâtî Beg hîdmetin itmîş idi. Merhûm mezķûrla Kili ve Buğdan fethine bile gitmişler. Mûmâileyh için üstâdımızdur dirler idi ve tarz-ı revîşde aña taklîd iderlerdi. Ammâ eş'arında çendân 'uzûbet u reng yokdur. Bir şî'ri meyân-ı nâsda şüyü' u şöhret ve itibâr râğbet bulmamışdur. Meger ki nedre ile. Ammâ bu gazeli bed ve mahall-i selb ü red değüldür."¹⁰

Sehî Bey, Sehî Bey şiir vadisinde kendisine üstat olarak kabul ettiği Necâtî Bey'in tesirinde kalarak *Dîvân*'ını oluşturmuştur.¹¹ Nitekim bu hususu *Dîvân*'ının dîbâcesinde de beyan etmektedir. Sehî Bey'in de tezkiresindeki en uzun satırları Necâtî Bey'e ayırması üstadına ne kadar değer verdiğini de göstermektedir.¹²

Ger şehîd ide beni tîğ-i cefâ ile nigâr

Al idüñ seng-i mezârımı ağan kanumdan

G.185/3

Cân virürken itlerüñ dirildi geldi üstüme

Bir niçe kimesne üşdi tüt ki kurbân üstüne

G.233/6

Çîñ şeherden yüz sürüp ayağuna saçmağ için

Dâmenini taldurur dürlerle her aştâm-ı gül

Bülbül-i şürîdenün göñlini şayd itmek diler

Gülsitân-ı hüsñ içinde kurdı yer yer dâm-ı gül

G.150/4-5

⁸ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 1011.

⁹ Bu gazel *Dîvân*'da 5 beyittir. Tezkirede geçmeyen son beyit şudur:

"Feth-i bâb olup o mihr olsa Sehî mihmânım

Hücre nür ile tola câm ola meh revzenüme"

Gazel 203/ 114a

¹⁰ Latîfî, *a.g.e.*, s. 314

¹¹ Sehî Bey'in üslubu dikkate alınmadan divandan hareketle bir çalışma yapılmıştır: Hakan Özdemir, *Sehî Bey Divanı Örneğinden Hareketle Klasik Türk Edebiyatında Eski Yapılar*, Kömen Yayınları, Konya, 2013.

¹² Heşt Behîşt, *a.g.e.*, s. 144-147.

Sehî Bey'in şiiirlerini Necâtî Bey'le birlikte değerlendirdiğimizde, Sehî'nin şiiirlerinin bir nevi üstadın şiiirlerine nazîreler niteliğinde olduğu dikkat çekmekte ve bu gazellerin *Dîvân*'ında Necâtî Bey'e nazîre olarak yazıldığı ifade edilmemektedir. Sehî'nin şiiirlerinin okuyan Evliyâ Çelebi, *Dîvân*'ı için şöyle demektedir: "Hatta Edirnevî Sehî Bey Necâtî Bey'in duhter-i pakize-ahterin alup Necâtî Bey'in intikalinden sonra Sehî Bey evrâk-ı perîşân-ı Necâtî ile Sehî namıyla bir dîvân tertip etmişdir."¹³

Evliyâ Çelebi'nin iddia ettiği gibi, Sehî Bey'in üstadına damat olduğuna dair hiçbir kaynakta kesin bir bilgi yoktur.¹⁴ Fakat Sehî'nin şiiirlerinde Necâtî Bey üslubunun etkisi âşikâr olduğu gibi, iki dîvânî karşılıklı olarak incelendiğinde şiiirlerin üslup olarak birbirine çok benzer olduğu görülmektedir.

Sehî Bey'in Şiiirlerinin Necâtî Bey'in Şiiirleriyle Karşılaştırılması

Türk edebiyatının önde gelen şairlerinden olan Necâtî Bey, yazdığı şiiirlerle pek çok şairi etkilemiş ve ekol oluşturacak derecede nitelikli bir dîvân tertip etmiş önemli şairlerdendir. Necâtî Bey, yaratılışındaki şairlik dehası sayesinde şiiirlerinde kendine has bir üslup geliştirmiş ve atasözleri, deyimleri, halk tabirlerini başarıyla kullanmıştır. Bu şiiirlerin bağlamsal sözlüğü incelendiğinde atasözleri ve deyimleri kendisinden önceki şairlerle kıyaslanamayacak derecede başarılı kullanıldığı görülmektedir.¹⁵

Necâtî Bey de dönemin başlıca tezkirelerinin belirttiği gibi, edebiyat meclisinde üstad olmuş, meclisinde pek çok şair yetiştirmiştir.¹⁶ Necâtî Bey'in edebi meclisinde yetişen Sehî Bey, başta Necâtî Bey ve kendinden önceki dönemde yaşamış pek çok şairden etkilenmiştir.

Bu yazıda dîvânlarından yola çıkarak, bazı çalışmalarda yapıldığı gibi¹⁷ iki şairin şiiirleri mukayese edilecektir.

Dîbâce

a.Dinî Unsurlar

Klasik Türk edebiyatını besleyen ana kaynakların başında dinî ve tasavvufî unsurlar yer almaktadır. Bu unsurların da en başında kainatın yaratıcısı olan Allah gelmektedir. İki şair de dîvânlarının dibacelerinde dini unsurlara yer vermişlerdir. İki şairin de bu kavrama bakış açılarında benzerlikler olduğu görülür.

¹³ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, Haz. Robert Dankoff, Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, YKY İstanbul 2006, s. 167.

¹⁴ Bu bilginin tahlili için bkz. Mine Mengi, "Sehî Bey, Necâtî Bey'in Damadı mıydı", *ÇÜTAD Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, c. 1, S. 1, Aralık 2016, s. 60-64; Ömer Faruk Aktün, a.g.m., s. 316.

¹⁵ Bkz. Serper Acar, *Necati Bey Divanı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, Selçuk Üniversitesi, SBE (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.

¹⁶ Edebiyatımızdaki üstadlık hakkında Harun Tolasa şöyle demektedir: "Üstadlık hâli veya vasfı, tekirecilerin şairler üzerinde yapmış oldukları tanıtma ve değerlendirmelerde, hem değer takdiri, hem de şairin, kendi devri içerisindeki yerinin, fonksiyonunun tespiti bakımından çok önemli bir yer tutar. Böyle bir durumun tanıtım ve takdirinde, tezkirecilerde rastlayabileceğimiz en açık ve kesin ifade, şair için kullanılan bizzat "üstad" tabirine dayandırılır. Ancak, sırf bu tabirle üstadlığı belirtilen şair miktar itibariyle çok sınırlıdır." Harun Tolasa, *16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002, s. 255-256.

¹⁷ Hasibe Mazioğlu, *Fuzûli-Hâfiz*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1956; Üzeyir Aslan, Mu'idi'nin Necâtî'ye Nazireleri, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turcic*, vol. 4/2, Winter 2009, s. 29-78; "Yavuz Bayram, Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi ve Bir Uygulama", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 16, s. 69-93.

Sehî Bey dîvânının dibacesine şu şekilde başlar:

“Her nefes zıkr-i Hâkka sa’y eyle
Zıkr-i Hâk ile gönülünü egle

Hâk ile ger hâk olmağ isterseñ
Zıkr-i Hâk eyle sözümü esle

Bâkıyi gözle nağş-ı nigāra alınma gel
Sözümü esle sözüm işit añla ve’s-selam”

Necâtî Bey dîvânına başlarken;
“Gelinüz olalım geh ü bî-gāh
Zâkir-i lâilâhe illallāh

Yâr-ı bâkî gerekse leyl ü nehār
Zıkr-i illallāh ile vahdete var

Bu fāni cihān kimseye kalmaz bâkî
Bâkî ye düriş bâkıye sözüm esle”

Her iki divanın da giriş kısmında yer alan manzumelerin kelime kadrolarındaki benzerlik dikkat çekicidir. Hz. Peygamber ile ilgili kullanılan imajlardan birisi âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olduğudur. Sehî Bey ve Necâtî Bey dîvânında bu tema ortak olarak işlenmiştir.

Yine bu dini unsurlardan olan miraç hadisesine Necâtî Bey de dîvânın ilk girişinde değinir:

“...aḥirü’z-zamān üfdādelerine budur ki âdemün ekmeli ve âlemüñ
mâ-ḥaşalı müsâfir-i leylet’ül-Esrâ ve zâyir-i Sidret’ül-Müntehâ

Mesnevi

Ol gice kim didi mi’ rāca Hâk
‘Arşa çıkıp Kürsiye başdı ayak

Yüzini na’ leynine sürdi kamer
Var daḥı yüzinde tozından eğer

Ḳabza-i Kavseyne el urdı hemān
Oldı bu meydānda cihān-pehlevān

Neşr

Hezārān hezār kelimāt-ı kudsî-şî’ar îşār ve iş’ār olunup ḥiṭāb-ı
müsteṭāb el’avdu Aḥmed gūş-ı hūşına yetişüp

Âyet

Vemā arselnake illā rahmeten li’l’-âlemîn¹⁸ armağanı ile rûy-i
zemîni teşrîf u tezyîn eyledi

Yine ola diyü bir gice mi’râc
Açar encüm gözün kuḥl-i şeb-i dâc

Felekde sa’âdet yıldızı var
Ki yüzün görmege biñ biñ gözi var”

¹⁸ Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik. Enbiya Suresi 107.

Sehî Bey de üstadı gibi benzer mısralarla âyetlere atıflarda bulunmuştur. Sehî Bey de *Dîvân*'ının dibacesinde insanın yüce bir şekilde yaratıldığını Kur'an'daki ilgili ayete atıf yaparak belirtir. Sonra Necâtî Bey'in kullandığı yakın ifadelerle Hz. Peygamber (a.s.)'in miraç muzicesine değinir:

“...ahîrû'z-zamâne şefâ' at için efđal-i âdem ve ekmel-i 'âlem imâmü'l- kıbleteyn hümâm-i kâbe kavseyn¹⁹ sayir-i 'âlem-i melekût zâyir-i iklim-i ceberût ser-defteri cerîde-i risâlet şadr-nâme-i 'unvân-ı celâlet zâyîçe-i takvîm-i enbiyâ netîce-i ta'zîm-i aşfiyâ şahibü'l-'ilm ve't-tâc râkib'ül-Burâk fî'l-mi' râc Meşnevî

O gice oldı cün şeb-i mi' râc
Giydi hulle urındı başına tâc
Cebre'îl irdi vü getürdi Burâk
Başdı üzengüye o demde ayak
Çıkdı 'arş vü kürsi seyr itdi
Vardı çok baħr-i vaħdete yitdi
Bir nefesde niçe biñ oldu nefes
Bir nebî anda daħıt itmedi ses
Vaşl-ı yâre irüşdi buldu vuşul
Anda kâat' itdi menzilini resul

(2b)

Sultânü'r-rüsul bürhânü's-sübül taħt-nişîn-i minber-i lâilâhe illa'llâh muħammedü'r-resûlullâh 'aleyhi efđalı'ş-şalavât ve ekmelü-t-tahiyât rahmeten li'l-'âlemîn²⁰ virildi."

İki şair de miraç hadisesine görüldüğü gibi aynı bakış açısı ile yaklaşmışlardır. Necâtî Bey müşriklerin Kur'an-ı Kerim'in mucizesini anlayamadıklarını, sihir ile mucizeyi ayıramadıkları için Hz. Peygamber'e (a.s.) şairlik iftirasında bulduklarını söyler:

“...Ve kelâm-ı mu'ciz-nizâm-ı Qurân ile mesânid-i mu'ânidi ibtâl u fanî eylediler. Kâsırlar siħrden mucizeyi fark idemeyüp kelâm-ı haķikî şî'r-i selikî 'add olunup “vemâ 'allemnehü-ş-şî'r”²¹ âyetün nüzülüne ve kelâm-ı manzûm raķam-ı nefy ile merķûm olunmasına bâ' iş oldular hâşâ ve hâşâ ki
Beyt
'İzzet deñizinde gevher-i pâk
Levlâke lemâ ħalaktü'l-eflâk²²
Neşr
Töhmet-i şî'rden mu'arrâ ve muberrâdur. Nebîye şâ' irdür dimek muħâldür.”

¹⁹ Araları iki yay aralığı kadar veya daha da yakın oldu. Necm Suresi 9.

²⁰ Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik. Enbiya Suresi 107.

²¹ Biz ona (Peygamber'e) şiir öğretmedik. Zaten ona yaraşmazdı da. Yasin Suresi 69.

²² Yâ Muhammed! Sen olmasaydın sen, felekleri yaratmazdım” Ebu'l-Fidâ İsmail Bin Muhammed El-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ Keşfü'l-Hafâ ve Müzili'l-İlbas amma İştehere Mine'l-Ehâdis ala Elsineti'n-Nâs*, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi 1352, c. II, Beyrut, s. 164.

Şehî Bey de müşriklerin Ku'rân'ın âyetlerinin yüceliğine karşı hiçbir şey diyememiş olduğunu, bu yüce kelâmı tebliğ eden Hz. Peygamber'e (a.s) şairlik isnad ettiklerini söyler:

“Ku'rân-ı mu'ciz-nişân nüzûlüne bâiş olup ol sebebden kâşîrân-ı bi-idrâk ve mua'nnidân-ı nâ-pâk hazret-i server-i enbiyâ vü mefhar-i aşfiyâya hâşâ şâ'irlik töhmetin isnâd itdiler.”

b. Şiir Hakkındaki Düşünceleri

Şehî Bey, şiirin ne kadar yüce bir nimet olduğunu söyler ve şairliğin de bir ilahi lutuf olduğundan bahseder. Şiiri dört kademede sınıflandırır; "...ma'lûmdur ki kelâm-ı fuzalâ ve peyâm-ı fusahâ dört nev' üzerinedür neşr ve secî' ve recez ve şî'ir maķâm-ı rif'at ve 'ulüvv-i menzilet-i şî'ir bir derecededür ki..."

ve şiir anlayışını üstadı Necâtî Bey'in düşüncelerini iktibas ederek açıklar. Necâtî Bey'in ne kadar büyük bir şair olduğunu hatta ona Rum diyarının Hüsrev'i denildiğini söyler;

“...aşk maķfilinûn şem'-i cem'-ârâsı ve muķabbet gülistânmuñ bülbül-i nağme-serâsı mâlik-i memâlik-i ma'ânî 'ârif-i ma'ârif-i nükte-dânî üstad-i pişin ve pesendide-i mütehayyizin üstadı ve mädde-i hayâtı (3b) merhûm mevlanâ Necâti ķuddise-sırruhû ebyât-ı şîrin-kelâmı ve eş'âr-ı rengin-nizâmı ile her diyâr memlû ve eknâf-ı 'âlem toptoludur 'avâm u havâş arasında şöhret-i hâş bulup diyâr-ı Rûm'da iştihâr-ı eş'ârı ma'lûmdur bu eelden âña Hüsrev-i Rûm dirler ol anda ve ol ezmânda ki şeref-i hizmet ü eltaf muşâhabetleri ile müşerref ü muğtenem iken murğ-ı dil-i nâlân sevdâ-yı zülf-i hûbân ile şikeste-bâl ü cân-ı nâ-tüvân elem-i ğubâr-ı haţt-ı cânânla âşüfte-hâl olup 'aşk meyhanesi bâdelerinden mest ü yaķa çâk maķabbet kâşânesi peymânelerinden mey-perest ü bî-bâk

Şî'r

Şafâ meyhanesiniñ mey-fürüşü

Belâ bezminde miñnet bâde-nüşü

Yetim-i büķ'a-i miñnet ve muķim-i tekye-i meşakķat rüsvâ-yı kûçe-i harâbâti âşüfte-i elfâz-ı Necâti aķķar-ı rehi derviş Şehî dürer-i ğurer-i ebkâr-ı efkâr-ı tab'-ı zehhârdan şüret-i kitâbide zuhûr bulan (4a) evşâf-ı selâtin-i 'izâm ve kaşâid-i vüzerâ-i kirâm ve eşvâķ-ı hevâ-yı gül-rüyân ve etvâķ-ı sevdâ-yı sünbül-büyânla şudûr iden hayâlât-ı ğüftâr-ı ğüzin-i emşâl-âmizi vü ma'ânî-i eş'âr-ı metin-i hayâl-engizi ki mânend-i hâţır-ı 'âşık-ı ğam-ğin perişân-cvrâķ ve ķalb-i rüzğâr gibi muķiţ-siyâķ olmuşdı.”

Necâtî Bey de şiir hakkında düşüncesini kısa olarak şöyle aktarır:

Hayâl-i faşîh'ül-keķâm mişâl-i 'anber-fâm içinde ğüyâ ki nisyan-ı fitne-encâm serrin 'aleyķüm bi's-şam nüktesin ańdırdı ve şahife-i mücellâ bile kitâbe-i ğabrâ âyine-i çini ve çehre-i zengî şüretin gösterdi. Bunlar taķayyüldürür toğrusı bu kim ğudâvendigâr-ı dindâr ğalife rüzigâr ve ğulâşa-i çarķ-ı devvâr...”

c. Dîvân Oluşturma

Necâtî Bey dîvânını dönemin önde gelen devlet adamı kadiasker Abdurrahman Çelebi'nin teşvikiyle kaleme aldığı söyler:

“Ēudâvend-i kâm-ğâr Kağı' asker-i Ēudâvendigâr
' Abdurrahmân Çelebi-yi büzüğvâr...”

Zāhîr ü bâtın kamu dārâtını
Ma‘ rifet u fazl u kemâlâtını

Birini vaşf eylese kalur hezâr
‘ Âciz olur tab‘ -ı zevi’l-iktidâr

Eşigidür merci‘ -i ehl-i hüner
Bâkî u pâyende tuta Dād-ger
...luţûflar zuhûra gelüp âyîne-i kabûlde şûret-i iltifât müşâhade
olunup ve bu ma‘ nî muhtezasınca tertîb-i dîvâna terğîb mülâhâza
olundu.”

Sehî Bey de dönemin kadıaskeri Muhyiddin Çelebi’nin işareti ve iltifatı üzerine dîvânını kaleme aldığını beyan etmektedir:

“Tedvîn ü tezyîn için sultân-ı ‘ ulemâ-i ehl-i yakîn nîgeh-bân-ı füzalâ-ı
memâlik-i dîn vâriş-i seccâde-i şeri‘at sâlik-i mesâlik-i tarîkat vâkıf-ı
(4b) hazâyin-i esrâr-ı İlahî kâşif-i deķâyıķ-ı aķbâr-ı nâ-mütenâhî
mellâh-ı sefîne-i ‘ ulûm-ı Rabbânî sebbâh-ı deryâ-yı ma‘ ârif-i Sübhânî
râfi‘ -i elviye-i İslâm dâfi‘ -i-i mezâlim-i enâm ķâđî-‘ asker-i kâmkârî
Muhyiddin Çelebi Efendi el-Fenârî

Meşnevi

Kapûsı mecma‘ -ı ehl-i hünerdür
İşiginde ulular hâk-i derdür
Feleklerden yücedür ķadri haylî
Sa‘ âdet bendesi himmet tufeyli
Kamu fazl ü kemâlâtıyla meşhûr
Nitekim dîni vü dünyâsı ma‘ mûr
Olupdur devlet aña ‘ abd-ı kemter
Eben ‘ an-ced sa‘ âdet aña çâker
‘ Aceb mî olsa her fenn içre bahhâş
Kime şan‘ at ise ‘ ilm aña mîrâş

*Hâzretlerinden bu sergeşte-i vâdî-i hayret ve esîr-i belâ-yı
çâh-ı hasret bende-i fakîr ü efgende-i haķîrlerine işârât ve iltifât
buyruldu.”*

İki şair de dîvânlarını devlet adamlarının teşfikiyle kaleme aldıklarını söylemektedirler. Dikkatle incelendiğinde dibacede Sehî Bey’in, Necâtî Bey’in dibacesi ile benzer bir tasnifte bulunduğu anlaşılır. Hatta ortak kelimelerin yer yer kullandığını görülmektedir.

Necâtî Bey	Şehî Bey
<p>Gelinüz olalım geh ü bî-gâh Zâkir-i lâ ilâhe illallâh</p> <p>Yâr-ı bâkî gerekse leyl ü nehâr Zîkr-i illallâh ile vahdete var</p> <p>Bu fânî cihân kimseye kalmaz bâkî Bâkiye düriş bâkiye sözümlerle</p>	<p>Her nefes zîkr-i Hakk'a sa'y eyle Zîkr-i Hakk ile gönlünü egle</p> <p>Hakk ile ger hakk olmağ isterseñ Zîkr-i Hakk eyle sözümlerle</p> <p>Bâkiyi gözle nakş-ı nigâra alınma gel Sözümü esle sözümlerle işit aıla ve's-selam</p>
<p style="text-align: center;">Miraç</p> <p>aħirü'z-zamân üfdâdeleri budur ki âdemün ekmeli ve âlemün mâ-ħaşalı müsâfir-i leylet'ül-Esrâ ve Sidret'ül Müntehâ Mesnevî Ol gice kim didi mi' râca Hakk 'Arşa çıkıp Kürsiye başdı ayak</p> <p>Yüzini na' leynine sürdi kamer Var dağı yüzinde tozından eşer</p> <p>Kabza-i Kavseyne el urdi hemân Oldı bu meydânda cihân-pehlevân</p> <p style="text-align: center;">Negr</p> <p>Hezârân hezâr kelimât-ı kudsi-şî'ar işâr ve iş'âr olunup hitâb-ı müstetâb el'avdu Aħmed güş-ı hüşına yetişüp</p> <p style="text-align: center;">Âyet</p> <p><i>Vemâ arselnake illâ rahmeten li'l-</i> <i>'âlemîn</i>²³ armağanı ile rüy-i zemîni teşrif u tezyin eyledi Yine ola diyü bir gice mi'râc Açar encüm gözün kuhl-i şeb-i dâc</p> <p>Felekte sa'âdet yıldızı var Ki yüzün görmege biñ biñ gözi var</p>	<p style="text-align: center;">Miraç</p> <p>aħirü'z-zamâne şefa'at için efdal-i âdem ve ekmel-i 'âlem imâmü'l- kıbleteyn hümâm-i <i>ķabe</i> <i>kavseyn</i>²⁴ säyir-i 'âlem-i meleküt zâyir-i iklim-i ceberüt ser-defteri ceride-i risâlet şadr-nâme-i 'unvân-ı celâlet zâyîçe-i takvîm-i enbiyâ netice-i ta'zîm-i aşfiyâ şâhibü'l-'ilm ve't-tâc râkib'ül- Burâķ fî'l-mi'râc Meşnevî O gice oldı çün şeb-i mi'râc Giydi ħulle urındı başına tâc</p> <p>Cebre'îl irdi vü getürdi Burâķ Başdı üzengüye o demde ayak</p> <p>Çıkdı 'arşı vü kürsi seyr itdi Vardı çok baħr-i vahdete yitdi</p> <p>Bir nefesde niçe biñ oldu nefes Bir nebî anda dağı itmedi ses</p> <p>Vaşl-ı yâre irüşdi buldu vuşul Anda ķat' itdi menzilinî resül</p> <p style="text-align: right;">(2b)</p> <p>Sulţânü'r-rüsül bürhânü's-sübül taht-nişin-i minber-i lâilâhe illa'llâh muħammedü'r- resülullah 'aleyhi efdalü'ş-şalavât ve ekmelü't- taħyiyât <i>rahmeten li'l-'âlemîn</i>²⁵ virildi</p>
<p style="text-align: center;">Müşriklerin Hz. Peygamber (a.s.)'a şairlik iftirasını isnad edilmesi</p> <p>Ve kelâm-ı mu'ciz-nizâm-ı Kurân ile mesânid-i mu'ânidi ibtâl u fânî eylediler. Ķâsırlar sıhrden mucizeyi fark idemeyüp kelâm-ı ħâķikî şî'r-i selîki 'add olunup vemâ 'allemnehü-ş-şî'r âyetün nüzülüne ve kelâm-ı manzûm raķam-ı nefy ile merķûm olunmasına bâ' iş oldular Hâşâ ve hâşâ ki Beyit 'İzzet deñizinde gevher-i pâķ Levlâke lemâ ħalaktü'l-eflâķ²⁶</p> <p>Negr Töhmet-i şî'rden mu'arrâ ve müberrâdur. Nebîye şâ'irdür dimek muħâldür.</p>	<p style="text-align: center;">Müşriklerin Hz. Peygamber (a.s.)'a şairlik iftirasını isnad edilmesi</p> <p>Kurân-ı mu'ciz-nişân nüzülüne bâiş olup ol sebeden ķaşırân-ı bî-idrâķ ve mu'annidan-ı nâ- pâķ ħazret-i server-i enbiyâ vü mefħar-i aşfiyâya ħâşâ şâ'irlik töhmetin isnâd itdiler.</p>

²³ Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik. Enbiya Suresi 107.

²⁴ Araları iki yay aralığı kadar veya daha da yakın oldu. Necm Suresi 9.

²⁵ Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik. Enbiya Suresi 107.

²⁶ "Yâ Muhammed sen olmasaydın sen, felekleri yaratmazdım" Aclûnî, *Keşfü'l-ħafâ*, II, 232.

Şiir Hakkında Görüşleri

Hayâl-i faşih'ül-kelâm mişâl-i 'anber-fâm içinde gūyâ ki nisyân-ı fitne-encâm şerrin 'aleyküm bi's-şam nüktesin aındırdı ve şaḥife-i mücellâ bile kitâbe-i ğabrâ âyine-i çini ve çehre-i zengi şüretin gösterdi. Bunlar taḥayyüldürür. Toğrusı bu kim ḥudâvendigâr-ı dindâr ḥalife rüzigâr ve ḥulâşa-ı çarḫ-ı devvâr...

Şiir Hakkında Görüşleri

ma'lümdür ki kelâm-ı fuzalâ ve peyâm-ı fusaḥâ dört nev' üzerinedür neşr ve seci' ve recez ve şî'ir maḳâm-ı rifa't ve 'ulüvv-i menzilet-i şî'ir bir derecededür ki...

...aşḫ maḥfilinüñ şem'-i cem'-ârâsı ve muḥabbet gülistânının bülbül-i nağme-serâsı mâlik-i memâlik-i ma'ânî 'ârif-i ma'ârif-i nükte-dânî üstâd-i pişin ve pesendide-i müteḥayyizin üstâdı ve mädde-i ḥayâtı (3b) merḥûm mevlanâ Necâti ḳuddise-sırruhû ebyât-ı şirin-kelâmı ve eş'âr-ı rengin-nizâmı ile her diyâr memlû ve eknâf-ı 'âlem toptoludur 'avâm u ḥavâş arasında şöhret-i ḥâş bulup diyâr-ı Rûm'da iştihâr-ı eş'ârı ma'lümdür bu eelden aña Ḥusrev-i Rûm dirler ol anda ve ol ezmânda ki şeref-i hizmet ü eltaf muşâḥabetleri ile müşerref ü muğtenem iken murğ-ı dil-i nâlân sevdâ-yı zülf-i ḥübân ile şikeste-bâl vü cân-ı nâ-tüvân elem-i ğubâr-ı ḥaṭṭ-ı cânânla âşüfte-ḥâl olup 'aşḫ meyḥânesi bâdelerinden mest ü yaḫa çâḳ maḥabbet kâşânesi peymânelerinden mey-perest ü bi- bâk

Şî'ir

Şafâ meyḥânesiniñ mey-fürüşü
Belâ bezminde miḥnet bâde-nüşü

Yetim-i бүк'a-i miḥnet ve muḳim-i tekye-i meşâḳḳat rüsvâ-yı küçe-i ḥarâbâti âşüfte-i elfâz-ı Necâti aḥḳar-ı rehi derviş Seḥî dürer-i ğurer-i ebkâr-ı efkâr-ı ṭab'-ı zehḫârdan şüret-i kitâbide zuḥûr bulan (4a) evşâf-ı selâtin-i 'izâm ve ḳaşâid-i vüzerâ-i kirâm ve eşvâḳ-ı hevâ-yı gül-rüyân ve etvâḳ-ı sevdâ-yı sünbül-büyânla şudür iden ḥayâlât-ı güftâr-ı güzin-i emşâl-âmizi vü ma'ânî-i eş'âr-ı metin-i ḥayâl-engizi ki mânend-i ḥâtır-ı 'aşıḳ-ı ğam-ġin perişân-evrâḳ ve ḳalb-i rüzgâr gibi muḥit-siyâḳ olmuşdı

<p>Dîvânını Kadıasker Abdurrahim Çelebi'nin teşviki ile tertip etmiştir. Hüdâvend-i kâm-gâr Kâdî asker-i Hüdâvendigâr ' Abdurrahmân Çelebi-yi büzürgvâr... Zâhir ü bâtin kamu dârâtını Ma' rifet ü fazl u kemâlâtını Birini vaşf eylese qalür hezâr ' Âciz olur tab' -ı zevi'l-iktidâr Eşigidür merci' -i ehl-i hüner Bâkî u pâyende tuta Dâd-ger ...luţûflar zuhûra gelüp âyine-i kabûlde şûret-i iltifât müşâhade olunup ve bu ma' nî muktezasınca tertib-i dîvâna terğib mülâhaza olundu.</p>	<p>Dîvânını Kadıasker Muhyiddin Çelebi'nin teşviki ile tertip etmiştir. Tedvîn ü tezyin için sulţân-ı ' ulemâ-i ehl-i yakîn nigeh-bân-ı füzalâ-ı memâlik-i dîn vâriş-i seccâde-i şeri' at sâlik-i mesâlik-i tarîkat vâkıf-ı (4b) hazâyin-i esrâr-ı İlahî kâşif-i deķâyık-ı aķbâr-ı nâ-mütenâhî mellâh-ı sefine-i ' ulûm-ı Rabbânî sebbâh-ı deryâ-yı ma' ârif-i Sübhânî râfî' -i elviye-i İslâm dâfî' -i-i mezâlim-i enâm kâdî- ' asker-i kâmkârî Muhyiddin Çelebi Efendi el-Fenârî Meşnevi Kapûsi mecma' -ı ehl-i hünerdür İşiginde ulular hâk-ı derdür Feleklerden yücedür kadri haylî Sa' âdet bendesi himmet tufeyli Kamu fazl ü kemâlâtıyla meşhûr Nitekim dîni vü dünyâsı ma' mur Olupdur devlet aña ' abd-ı kemter Eben ' an-ced sa' âdet aña çâker ' Aceb mi olsa her fenn içre bahhâş Kime şan' at ise ' ilm aña mürâş Hâzretlerinden bu sergeşte-i vâdî-i hayret ve esir-i belâ-yı çâh-ı hasret bende-i fakir ü efgende-i haķirlerine işârât ve iltifât buyruldu</p>
--	--

Kasideler

Necâtî Bey dîvânında bulunan 25 kaside, Sehî Bey dîvânında bulunan 33 kaside de dönemin önde gelen devlet adamlarına yazılmıştır. Bu kasidelerin ortak kafiye olduğu ve içerik olarak da benzer olduğu görülmektedir.

Necâtî Bey dîvânına dönemin padişahı Fatih Sultan Mehmed'i överek başlar.

Bilse idi demün mürdelerin ettigin ihyâ
Cân vire idi ermek için bu deme ' İsâ

K.1/1

Sehî Bey de dönemin veziri Kasım Paşa'yı övmeye aynı mazmunları farklı bir vezinde söylerek başlar.

Kûy-ı dilberden esüp cânib-i ' uşşâka şabâ
İtdi ' İsâ gibi cân mürdesin ol dem ihyâ

K. 10/ 1

İki kasidede Hz. İsâ'nın ölülere diriltme mucizesi ortak bir mazmun olarak kullanılmıştır. Necâtî Bey padişah II. Bâyezîd'i överken

Bir dün ki kılmış idi cemâline âfitâb
Müşğîn gülâlesin gicenün ' anberin niķâb

Sulţân-ı Rûm Hüsrev-i âfâk Bayâzîd
Hâķân-ı rüzigâr şeh-i ma' dilet-meâb

K.3/1-16

Sehî Bey de Kânûni Sultân Süleymân'ı överken aynı kafiyeyi kullanır:

Bir dün ki şâh-ı Hüsrev hâver-i zafer-me'âb
Mağrib diyârı cânibine itdi 'azm-i h'âb

Sultân-ı şark u ğarb Süleymân Şâh kim
Dîn düşmenine tîĝı durur mâlikü'r-riqâb

K. 12/1-15

İki kasidenin kafiyeye örgüsü aynıdır. İki kasidede padişah Hüsrev'e benzetilmiştir.

Necâtî Bey Ali Paşa'yı överken,

Kaside-i hatem Der Vaşf-ı 'Alî Paşa

Ey vezâret eline râst gelen zer hatem
Görmedi çeşm-i felek tapuña beñzer hatem

Neye derlerdi kim olmaz yaluhuz taş dîvâr
Fitne Ye'cücına ey sedd-i Sikender hatem

K. 19/1-3

Sehî Bey'inde aynı kafiyede Kâsım Paşa'yı övdüğü kasidesinde Necâtî Bey'in beyitlerindeki bazı mazmunlar ortak olarak işlenmiştir.

Der Medh-i Kâsım Paşa ve Şıfat-ı Engüşteri

Taht-ı zer üstine geçdi geyüben la' lîn tâc
Fitne Ye'cücınadır sedd-i Sikender hatem

İm bir itdi dehen-i yâr ile beñzer hatem
K'eyledi hüsni ilini böyle müsahhar hatem

K. 24/1-3

Sehî Bey'in, Necâtî Bey'in kullandığı bazı kelimelerin kafiyelerini değiştirerek şiirinde kullandığı görülmektedir. Sehî Bey aynı vezinde yazdığı şu kasidede Farsça "tîĝ" kelimesinin Türkçe karşılığı olan "kılıç" kelimesini kullanmıştır.

Vasf-ı tîĝ berây-ı Sultân Beyâzîd

Ey ceng-cüy-ı 'arbede-sâz ü yegâne tîĝ
Vey hışm ü kîn ü hiddet oduna zebâne tîĝ

K. 11/ 1

Der Medh-i Padişâh-ı Zıllu' llâh Sultân Süleymân Şâh Vaşf-ı Tîĝ

Olsa n'ola cihânda Süleymân-nişaî kılıç

Buldi kudüm-i şâh ile baht-ı civân kılıç

K. 14/1

Necâtî Bey'in Sultan Mahmud'u övdüğü nişan redifli kasidesi ile Sehî Bey dîvânında da Mustafa Çelebi için yazılmış aynı redifli kasidede Süleyman (a.s) yüzüğü ortak mazmun olarak işlenmiştir.

Der Medh-i Sultân Maḥmūd

Ey 'izzet ü sa'âdet ile mu'teber nişân
Vey nâm-ı Padişâh-ı cihâna maḥar nişân

Teşbîh olmasa idi Süleymân yüzüğine
Halka musallaht olmaz idi bu kadar nişân

K.21/1-3

Der Medh-i Tevki⁶î Muştafa Çelebi

Ey hüsni ile serîr-i sa⁶ âdetde zer nişân
Vey milket-i cihâna Sikender-zafer nişân

Nakş-ı nigîni mühr-i Süleymân degül midür
İns ü cinni itse müstehtar nür nişân

K. 28/1-8

Necâtî Bey'in gül redifli kasidesi edebiyatımızda çok beğenilmiş, başka şairlerde aynı redifte kasideler yazmışlardır.²⁷ Sehî Bey de İskender Çelebi için yazdığı kasidede aynı redifi kullanmıştır.

Yılda bir kerre menâr-ı şâhdan dîdâr gül
Gösterir nite ki nür-ı Aḥmed-i Muhtar gül

Var iken yüzün güle meyl eylemez dil bülbülü
‘Ârife bir gül yeter lâzım degil tekrâr gül

K.15/1-6

Der vaşf-ı gül ve medh-i İskender Çelebi-i defterdâr ve şıfat-ı bahâr

Nev-bahâr irişdi gösterdi gelüp dîdâr gül
Eyledi bezm-i çemende bülbüle izhâr gül

Yüzüme bir kez güle bakmağla güldi goncalar
Güller açılmış begüm lûf eyle gel tekrâr gül

K.17/1-17

İki şairin kasidelerindeki benzerlikler tablo halinde şu şekildedir:

Necâtî Bey	Sehî Bey
Kaşıde-i der fetḥ u zafer Sultân Muḥammed Bilse idi demün mürdelerin ettigün ihyâ Cân vire idi ermek için bu deme ‘İsâ K.1/1	Der medh-i ḥazret-i Kâsım Paşa Küy-ı dilberden esüp cânib-i ‘uşşâka şabâ İtdi ‘İsâ gibi cân mürdesin ol dem ihyâ K.10/1
Der Medh-i Sultân Beyâzîd Bir dün ki kılmış idi cemâline âfitâb Müşğîn gülâlesin gicenün ‘anberin niḳâb Sultân-ı Rüm Ḥusrev-i âfâk Beyâzîd Ḥâkân-ı rüzigâr şeh-i ma ⁶ dilet-meâb K.3/1-16	Der Medh-i Pâdişâh-ı Zıllu’ İllâh Sultân Süleymân Şâh ‘ıyd-i mübârek Bir dün ki şâh-ı Ḥusrev ḥâver-i zafer-me’âb Mağrib diyârı cânibine itdi ‘azm-i ḥ’âb Sultân-ı şark u ğarb Süleymân Şâh kim Din düşmenine tiğî-durur mâlikü’r-riḳâb K.12/1-15

²⁷ Abdulmuttalip İpek, *Klasik Türk Şiirinde Gül Redifli Kasideler*, Fırat Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Bölümü Anabilim Dalı, (Basılmamış)Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2007, s. 1-60.

<p>Kaşide-i Hâtem der-vaşf-ı ‘Ali Paşa Ey vezâret eline râst gelen zer hâtem Görmeydi çeşm-i felek tapuña beñzer hâtem</p> <p>Neye derlerdi kim olmaz yalunuz taş dîvâr Fitne Ye’cücına ey sedd-i Skender hâtem K. 19/1-3</p>	<p>Der medh-i Kâsım Paşa ve şıfat-ı engüşteri İm bir itdi dehen-i yâr ile beñzer hâtem K’eyledi hüsni ilini böyle müsahhar hâtem</p> <p>Taht-ı zer üstine geçdi geyüben la’lin tâc Fitne Ye’cücınadır sedd-i Sikender hâtem K. 24/1-3</p>
<p>Vaşf-ı tığ berâ-yı şulţan Beyâzîd Ey ceng-cüy-ı ‘arbede sâz ü yegâne tığ Vey hışm ü kîn ü hiddet oduna zebâne tığ K. 11/ 1</p>	<p>Der Medh-i Pâdişâh-ı Zıllu’ İllâh Sultân Süleymân Şâh-ı Vaşf-ı Tığ Olsa n’ola cihânda Süleymân-nışân kılıç Buldi kudüm-i şâh ile baht-ı civân kılıç K. 14/1</p>
<p>Der Medh-i Sultân Mahmûd Ey ‘izzet ü sa’âdet ile mu’teber nişân Vey nâm-ı Pâdişâh-ı cihâna maķar nişân</p> <p>Teşbîh olmasa idi Süleymân yüzüğine Halka musallaḫ olmaz idi bu ķadar nişân K.21/1-3</p>	<p>Der Medh-i Teyki’î Muştafâ Çelebi Ey hüsni ile serir-i sa’âdetde zer nişân Vey milket-i cihâna Sikender-zafer nişân</p> <p>Nakş-ı nigîni mühr-i Süleymân degül midür İns u cinni itse müsteḫar nür nişân K.28/1-8</p>
<p>Kaşide-i Serv Der Medh-i Sultân Mahmûd</p> <p>Sol bostânda kim bir gül-i zâr serv Her hâmedeste şaķın zinhâr serv</p> <p>Serv ol durur ki ḫarfine kimdir ķul olmayan Azâdlıķla bulmuş ola iştihâr serv K.22/1-4</p>	<p>Medh-i Luḫfi Paşa der şıfat-ı serv</p> <p>Şalınsa gelse gülşene ol gül’izâr serv Ṭurduğı yerde ķurıya ķala hezâr serv</p> <p>Serv ol-durur ki dâmenine ķonmaya ğubâr Gül gibi pâk dâmen ola iy nigâr serv</p> <p>Ben bildüğüm nazaran güzel bî-bedel gerek Güzellik ile bulmuş ola iştihâr serv K.30/1-3-5</p>
<p>Yıldı bir kerre menâr-ı şâhdan dîdâr gül Gösterir nite ki nür-ı Aḫmed-i Muḫtar gül</p> <p>Var iken yüzün güle meyl eylemez dil bülbülü ‘Ârife bir gül yeter lâzım degil tekrâr gül K.15/1-6</p>	<p>Der vaşf-ı gül ve medh-i İskender Çelebi-i defterdâr ve şıfat-ı bahâr Nev-bahâr irişdi gösterdi gelüp dîdâr gül Eyledi bezm-i çemende bülbüle izhâr gül</p> <p>Yüzüme bir kez güle bakmağla güldi ğoncalar Güller açılmış begüm luḫf eyle gel tekrâr gül K.17/1-17</p>
<p>Hâll ile levḫ-i zebercedde yazıldı bir dâl Hücce-i ‘ıyd-ı hümayûna ola şâhid-i ḫâl K.20/1</p> <p>Âfitâb-ı felek-i salṫanat u ‘izz ü şeref Kevkeb-i bure-ı ‘adâlet meh-i ḫurşid cemâl K.20/12</p> <p>Görse bezmün şerefin utana Cemşid ü Kubâd Bilse rezmün unudurdu özini Rüstem-i Zâl K.20/25</p> <p>Vaşf-ı hüsnuñle olan şi’r-i ḫayâl-engizüm Görse taḫşin idüben oķıya Selmân ü Kemâl K.20/34</p>	<p>Der Medh-i Pâdişâh-ı Zıllu’ İllâh Sultân Süleymân Şâh-ı şıfat-ı ‘ıyd Nün ile ‘ayna şebih olduğıcün oldu hilâl İntihâ-yi ramazân evvel-i ‘id-i şevvâl K.16/1</p> <p>Gönül eyyâm-ı tarab geldi ḫuşuşâ Begümüz Şeh-i Cemşid-fer ola meh-i ḫurşid-cemâl K.16/14</p> <p>Bezmine inse ḫacil ola gide Şâh Kubâd Rezmine binse meşâf idemeye Rüstem-i Zâl K.16/18</p> <p>Selsebil-i suḫanüm böyle revân görür ise Aķup agzı suyı taḫşin ide Selmân ü Kemâl K.16/40</p>

Gazeller

Sehî Bey'in dibace ve kasideleri ile Necâtî Bey'in şiirlerinde görülen benzerliklere gazellerde de rastlanmaktadır.

İlk defa Necâtî Bey tarafından kullanılan kafiye ve redifler Sehî Bey tarafından da kullanılmıştır. Mesela kıblem redifli ilk şiir Necâtî divânında göze çarpar. Bu şiire sonraki dönemin ünlü şairleri de nazîreler yazmıştır.²⁸

Necâtî'nin gazeli şu şekildedir:

Eşigünden yüzüm dönerse dönsün bir yaña kıblem
Çapuña doğru geldim ben senin a Ka'bem a kıblem

Çoyup Ka'be çapuñ hâşâ dil etmez çayıya secde
Olupdur gerçi her yerde namâz etmez revâ kıblem

Senün paşmağun irdiği yere ermez benüm başım
Ço bâri edeyim secde ıraklardan saña kıblem

²⁸ Bu gazele Edirneli Nazmî'nin mecmuasına göre birçok şair tarafından nazire yazılmıştır.

Hilâli

Kime yüz döndürem ben kim benüm sensin şehâ kıblem

Ki her bir dinde bir olur iki olmaz kible a kıblem

Amrî

İmâm-ı mescide hüsn oldu beñzer çeşmün a kıblem

Ki saflar bağlayup müjgânun eyler iktidâ kıblem

Muhibbî

Yüzüm ger döndürem dönsün cefâdan bir yaña kıblem

Yoluñda togruyam va'llâh benüm a Ka'bem a kıblem

Zâtî

Safâlar kesb ider senden yaña her kim baka kıblem

Saña dirsem âceb mi kible-i ehl-i safâ kıblem

Sabâyî

Senün Ka'be cemâlünden bulur Merve safâ kıblem

Tapuñsuz bî-bekâ eömre gözüm nice baka kıblem

Sezâyî

Görelen Merve hakkiçün yüzün ehl-i safâ kıblem

Kamusı işigün maëbûd idinmişlerdür a kıblem

Visâlî

Senün bâlâ-yı fettânun baña oldu belâ kıblem

Ki oldum anı görelen belâña mübtelâ kıblem

Rahmî

Kara zülfün yüzün üzre hicâb olsa n'ola kıblem

Siyehdür Ka'be'nün örtüsü zirâ dâyimâ kıblem

Sebzî

Tavâf-ı Ka'be-i küyuñ nasib olsa baña kıblem

Huzur ile sürerdüm Merve hakkiçün safâ kıblem

Edirneli Nazmî

Cemâlün Ka'be-i hüsn ü kaşun mihrâb aña kıblem

Anı gözler gözüm dâyim olup kible-nümâ kıblem

Bkz. Fatih Köksal, *Mecma'u'n-Nezâ'ir*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2017, s. 1093-1097(<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56057,mecmaun-nezair-edirneli-nazmi-pdf.pdf?0>(Erişim tarihi: 08.04.2019)

Edirneli Nazmî'de geçmese de Bâkî de bu gazele nazire yazmıştır.

Tapuñdur Ka'be-i ulyâ-yı eshâb-ı safâ kıblem

Çapuñdur Mescid-i Aksâ-yı erbâb-ı vefâ kıblem

Bakî Divanı, Haz. Sabahattin Küçük, TDK, Ankara, 1994, s. 306.

İki çeşme şu iletmek gibidir Ka' be şehrine
Çapıñda bir kez añılsa yaşımñdan mâcerâ kıblem

‘Aceb midür dolanırsa cemâlün çevresin zülfün
Tavâf-ı Ka' be edermiş işittük ejdehâ kıblem

Harîm-i Ka' be'nün elhaq Şafâ'nun adı var ancak
Cemâlün Ka' besine bak nice yeri Şafâ kıblem

Şikâyet eylemiş diye yeter öldür Necâtî'yi
Aña ettüklerün sen de n'ola bir kez añ a kıblem

G. 306

Sehî Bey'in şiiri de şöyledir:

Tavâf-ı Ka' be-i küyün virür cânâ şafâ kıblem
Habîbüm Merve haqqıyçün işüğündür Şafâ kıblem

Gözüm câmî' -i hüsnünde namâz etmege ' aşıklar
Kaşun mihrâbunı gözler olup kıble-nümâ kıblem

Yüzün görmege toprağa yüz urup secde eyler dil
Teyemmüm itse câyizdür kişi bulmasa mâ kıblem

Ölen Ka' be vişâlün şevki ile berr-i mihnetde
Yunarsa âb-ı Zemzemle n'ola a Ka' be'm a kıblem

Per-i tãvusdan cãrümı Beytu'llâh'da zülfün
Ya atlasdan aşılmuş zâr mı bu misk-i sâ kıblem

Nigârâ kâmetünden yüz çevürdüm itmedüm secde
Diriğâ sehv idüp itdüm namâzumı kazâ kıblem

Yüzüm haq kıbleden mihrâb gibi dönsün iy ' ömrüm
Harîm-i âsitânun ger degülse muṭlaḳâ kıblem

Hevâ-yı serv-i kaddünle Sehî ölse namâzına
Menâr-ı kâmetünden eyle ' uşşâḳa şalâ kıblem

G. 156

Divân şâirlerinin iyi bir gözlemci olarak müşahede ettikleri tabiat olaylarını olduğu gibi şiirlerine aktarmak yerine, edebi sanatlarla ilgili olayı yorumladıkları bilinen bir gerçektir. Necâtî Bey'in tabiat tasvirlerinde bulunduğu gazeli, *Divân*'ndaki bu konuya örnek teşkil eden gazellerindendir.

Mevsim-i nev-bahârı gözleyelüm
Gül-i ruhsâr-ı yârı gözleyelüm

Bize serv ü çenârdan ne biter
Varalım kadd-i yârı gözleyelüm

Gül hayasuzluk etse yüzleyelüm
Sâḳî-i gül- ' izârı gözleyelüm

Şem‘ -vâr ortaya atılmayalım
Câm gibi kenârı gözleyelüm

Nice bir aldaya şumâra vere
Biz de rûz-i şumârı gözleyelüm

Ġulġülü şişenin baş ağrısıdur
Sâġar-ı bî-ġumarı gözleyelüm

Düşti zevraġ Necâtî baġr-ı ġama
Çâre ne rûzigârı gözleyelüm

G. 372

Bu gazel, Sehî Bey’in dîvânında nazîre başlığı altında belirtilmese de birebir Necâtî Bey’e nazîredir.

Nice bir sebze-zârı gözleyelüm
Naġş-ı ġaġġ-ı nigârı gözleyelüm

Mihr ü mehden ‘ aceb bize ne toġar
Berü gel rûy-ı yârı gözleyelüm

Felekden düşdi gitdi engine
Niçe bir biz kenârı gözleyelüm

Mey içüp sâde-rû güzeller ile
Devr-i gülde bahârı gözleyelüm

Bâd-ı âhum o servi bir gün eger
Sehî biz rûzgârı gözleyelüm

G. 176

Necâtî Bey, Bursa’nın kaplıcalarını anlattığı kapluca redifli şiiri tespit edebildiğimiz kadarıyla edebiyatımızdaki ilk “kapluca” redifli şiirdir.

Cennete dönmiş durur el-kışşa yârân Ķapluca
Ol perîler mecma‘ ı ser-çeşme-i cân Ķapluca

Ayaġına varır ola biñ perî gün başına
Var ise bulmuş durur Mühr-i Süleymân Ķapluca

Âyine gibi perî-peyker semen-sîmâları
Ĥoş şafâlarla çeker baġrına ‘ uryân Ķapluca

‘ Âşık-ı dîdâr olup gördüġi maġbûba aġar
Germ olup gün gün yüzlülerle sürdü devrân Ķapluca

Şükr kim saġalluya cennetde yer yoktur demez
Dopdoludur bâġ-ı Rıdvdân gibi ġılmân Ķapluca

Kendini vaġf eyleyüp yollar gözetmezdi müdâm
Ger Ĥalilullâġ gibi sevmese mihmân Ķapluca

Anadan doġma olur her kim gelirse ġatuna
Bârekallâġ ey bu gün her derde dermân Ķapluca

Çünkü sen Bursa'da olduñ ' âleme def' ül-melâl
Dâ' yim âbâdan olasın şâd ü ðandân Kâpluca

Eski yeni saña hıdmet-gâr olamaz gerçi kim
Pîr ile pîr oldun oğlan ile oğlan Kâpluca

Kâ' inât içinde Bursacığ gibi bir dânesin
Dâm eder gerçi seni erbâb-ı ' irfân Kâpluca

Vuşlat-ı cânân ile şâd et Necâtî müfsili
Dahi müşküller senüñ katında âsân Kâpluca

G. 473

Sehî Bey de üstadının kullandığı bu kapluca redifli şiire benzer bir şiir yazmıştır. İki şiirde kullanılan vezinler farklı olsa da bu şiiri nazîre olarak değerlendirmek mümkündür. Bu şiirde Sehî Bey üstadı gibi Bursa'nın kaplıcasından hastalara nasıl şifa verdiğinden bahseder:

Germ olsa kıyosa kıyınına cânânı Kâpluca
Ölmeli hasteye vire cân anı Kâpluca

Râm oldu cümle emrüne ins ü perî vü cin
Var ise buldı müh-r-i Süleymânı Kâpluca

Başdan ayağa luğf u kerem ıssı kalbi şâf
Oldur el üzre tutduğı mihmânı Kâpluca

Şan bûseyle cân u dil azğına bal ezer
Kaçan ziyâfet eylese yârânı Kâpluca

Dönse ' acerb mi Bûrsa güzellikte cennete
Bir yaña bâğ u bâğçe bir yanı Kâpluca

Bıñarbaşu olalı hecründe gözlerüm
Ol mâhun oldu çâh-ı zenehdâni Kâpluca

Ağ çağlan itdi yaşum olup Gök Dere gözüm
Olalı Bûrsa hûbları seyrânı Kâpluca

Sürsin Emîr Efendi eşigüne yüzini
Her kim dir ise saña Sehî kıanı Kâpluca

G. 244

Klasik Türk Edebiyatında sıkça kullanılan serv-kamet-boy gibi mazmunları Necâtî Bey şiirlerinde kullanmıştır.

Hâkîleriz biz özleriz ol serv-kâmeti
K'ehl-i kıbûr cân gibi ister kıyâmeti

Uymuş belâlu gönülüne derd ü firâk-ı döst
Düşmüş ğaribüñ üstüne ölüm ' âlameti

' Âhîr günümde ' işkuñ ile eylesem sefer
Vallâhi nağd-i cânı verirdim selâmeti

Hakkâ budur ki kâmetinin doğrusu durur
Yırde kıomaz şanevberi ol istikâmeti

Eksikligin bilenler olur ‘ aķıbet temâm
Erişdürür şabıbe kişiyi seķâmety

‘ Işķ-ı mecâzî meclis-i mey gibidür hemân
Eksik degül şoñunda kişiyey nedâmeti

Kimdür Necâtî der isen ey serv-i ser-ferâz
Bî-i’tidal kendüey bilmez melâmeti

G. 589

Sehî Bey, üstadının bu gazelde kullandığı mazmunları yeni kafiyeler ekleyerek iki gazelde kullanmıştır.

‘ Arz eyledi müjeñ dile sen serv-ķâmety
Getürdi bir oķ atımı yir o kıyâmety

Mihrâba geçmesün kıatı ser-mestdür gözün
Kıblem revâ degül ola mestün imâmeti

Ťoğruluğ ile oldı çemen şahnına re’îs
Servi ayakda kıomadı gör istikâmeti

Gitmedi ölmek ile gönülden ĥaķ-ı lebi
Bir çârede henüz daķı var cân ‘ alâmeti

Bir demde yandurur yaķar âhun yeri gögi
Az şanma iy Sehî yüri sen bu kerâmety

G. 268

Şordum ĥaķ-ı lebin göricek ol kıyâmety
Ĥışm itdi baña söğdi didi cân ‘ alâmeti

Yumruğla urdı başuma ol serv-ķad gelüp
Getürdi bir çomağ atımı yir kıyâmety

Cân virüp öldüğüm yoluña toğrusı bu kim
Kimdür cihânda sevmeye sen serv-ķâmety

Ruĥsârũñ üzre geldi ayak başdı ĥızr-ı ĥaķ
Çıķmış yürür şu üstine gör bu kerâmety

‘ Uşşâķ içinde ‘ ışķ ile iy serv-i ser-firâz
Bir daķı yok Sehî gibi rüsvâ melâmeti

G. 269

Klasik Türk şiirinde daima sevgilinin cevri ü cefasından dolayı bed-nâm olan âşığıñ çektiği çileyi anlatan en güzel gazellerden biri de şüphesiz Necâtî Bey’in “gayrı” redifli gazelidir. Bu gazel âşığıñ çektiği çileninin, yalnızlığının bir feryadıdır. Necâtî Bey’in en meşhur gazellerinden olan bu gazele başta Fuzûlî (ö.1557) olmak üzere Sehî Bey de nazîre yazmıştır.

Deme kim yârda yok cevri ü cefâdan ğayrı
Ne dilersen bulunur mihr ü vefâdan ğayrı

Beni ağlan beni kim üstüme gelmez öliceğ
Bir avuç toprağ atar bād-ı şabâdan ğayrı

Elif-i kâmetüñ ile kaşuña râ diyeli
Gönlümü egleyemez kimse bu râdan ğayrı

Hağ u hâlin eleme yetmedi mi gönlüme kim
Çeke hecr âteşini bunca belâdan ğayrı

Ne ğaraz eyleye ‘uşşâğ vişâlün var iken
Ne murâd eyleye bîmâr devâdan ğayrı

Dûd-ı âhım ne ‘aceb göklere tutsa yüzünü
‘Âşıkun kimisi var ola Hudâdan ğayrı

Yüzine tutsa Necâtî ne ‘aceb haclet elin
Nesi var yüzü dest-i du‘âdan ğayrı

G. 599

Sehî Bey de üstadının bu şiirine nazîre yazmıştır.

Yârda nesne mi var mihr ü vefâdan ğayrı
N’ideyin yok görünür baña cefâdan ğayrı

Ğuşşadan ‘âşık ölürse de n’ola kimsesi yok
Gül gibi gönlün açar bād-ı şabâdan ğayrı

Ne belâdur kaçd-i bâlâsını yârın gözeden
Görmeye zerrece mihrini belâdan ğayrı

Lâm zülfiyle elif kâmeti ‘âşıklarına
İkide bir sözi yok vaşlına lâdan ğayrı

Nice çekmeye Sehî gözine izün tozunı
Gözine nesne görünmez bu cilâdan ğayrı

G. 258

Necâtî Bey’in “üzre” redifli şiiri:

Hâlün var iken hağ nedür ol la’l-i ter üzre
Teşdîd ne lâzım ki koyalar şeker üzre

Ölümlisüyüz leblerünün bize ne perhîz
Oruc mı tulalum begüm andan sefer üzre

Ey kaşı kemân gamzeler oğın çekerek tut
Çoma ki düşe bir birine bir ciger üzre

Gönlüme gözüme yaraduñ ey yüzi hırşîd
Şimden girü gel pâdişeh ol bağr u ber üzre

Yüzüme düşen göz yaşıdır şofî ne lâzım
Kim dâne-i tesbîh sayam şür u şer üzre

Yüzüme başar biri birin eşk-i revānum
Bir nice yetim üşe gelüb düşdi zer üzre

Söz Yūsuf'ını müşg ile tartardı Necâtî
Kıymet kıoda sarrâf-ı cihân bu güher üzre
G.479

Sehî Bey'in nazîresi:

Ĥaṭṭ-ı siyehün la' l-i güher-bâr ter üzre
Dendâne-i şîn ola mı şehd ü şeker üzre

Sînemde ğamun dâğı eyâ kaşı kemānum
Şan âyînelerdür ki konulmuş siper üzre

Naş-ı kef-i pāyuñ şaķınup bād-ı şabādan
Ferş eyledüm ey döst yüzüm reh-güzer üzre

‘Anber kaşuñ üstinde gören hâlünü eydür
Nün noķtası yazdı yed-i kudret nazâr üzre

Hâl-i ruḥunuñ resmi begüm gönlüm içinde
Bir zâğ durur kıondı şanasun ciger üzre

Dür dişüni bir vech ile vaşf itdi Sehî kim
Şarrâf-ı cihân noķta kıomaz bu güher üzre
G.229

Necâtî Bey'in gazeli;

Nigârâ la' l-i nâbından dil-âzâr olmasun kimse
Yazuķdur kendi cânından kıo bîzâr olmasun kimse

Hevâ-yı dâr eden gelsün dedikce cân atar gönlüm
Hey ol zülf-i dil-âvîze hevâ-dâr olmasun kimse

Kenâr-ı baḥr-ı eşkümde od eder her gice âhım
Esîr olup belâlarda giriftâr olmasun kimse

Şunulmaz mest-i lâ-ya' kııl olana bâde ey yârân
Ecel câmı ere nâ-gâh hüş-yâr olmasun kimse

Bulutlar yağar açılır giceler şubḥ-gâh olur
Kıara baḥtım gibi dâ'im siyeh-kâr olmasun kimse

Cihân-ı ḥasret-âbâda yetiştım ‘ışķa sataşdım
Dimeñ ey döstlar ğurbette bîmâr olmasun kimse

Uyuyanlar görür düşde bu ben bî-çâre maḥrûmem
İlâhî it gibi her gice bîdâr olmasun kimse

Gice zülfünden inlerdim Necâti'dir didiler hep
Benüm gibi perişân u dil-ıfgâr olmasun kimse

G. 538²⁹

Necâti Bey dîvânı ile Sehî Bey dîvânındaki gazeller arasında benzer olan son
şiiir aynı redifli şu gazeldir:

Virüp dil dâm-ı zülfine dil-efkâr olmasun kimse
Kara zülfi gibi yârûñ siyeh-kâr olmasun kimse

Hevâyi gönlüme düşdi hevâ-yı serv-i bālâsı
Hey ol serv-i hevâ-bağşa hevâ-dâr olmasun kimse

Halâş umdukça zülfinden dolaşdum kurtuluşum yok
Esîr-i derd-i 'ışk olup giriftâr olmasun kimse

Virüp cân nağdin ol mâha gönül gel müşterilenme
Metâ'-ı mihr-i dildâra harîdâr olmasun kimse

Bisât-ı şeş-cihetde zâr olup cân nağdin üterdüm
İlâhî şeşder-i ğamda düşüp zâr olmasun kimse

Gözün hışımıyla zülfünde tutuldum nâ-tüvân oldum
Yatup ğurbet bucağlarında bîmâr olmasun kimse

Beni ğurbet bucağında untdı añmadı yârüm
Sehî bigi cihân içinde bî-yâr olmasun kimse

G. 251

²⁹ Necâti Bey dîvânındaki âşğın hâlini anlatan bu gazel yer yer Fuzuli'nin
Benüm tek hiç kim zar u perişân olmasun yâ Rab
Esîr-i derd-i aşk dâğ-i hicrân olmasun yâ Rab
matlalı gazelini de hatırlatmaktadır.

Necâtî Bey	Sehî Bey
<p>Eşigünden yüzüm dönerse dönsün bir yaña kıblem Ka'puña doğru geldim ben senin a Ka' bem a kıblem</p> <p>Çoyup Ka' be ka'puñ hâşâ dil etmez gayrıya secde Olupdur gerçi her yerde namâz etmez revâ kıblem</p> <p>Senin paşmağın irdiği yere ermez benüm başım Ço bâri edeyim secde iraklardan saña kıblem</p> <p>İki çeşme şu iletmek gibidir Ka' be şehrine Ka'puñda bir kez añılsa yaşımdan mâ-cerâ kıblem</p> <p>‘ Aceb midir dolanırsa cemâlün çevresin zülfün Tavâf-ı Ka' be edermiş işittik ejdehâ kıblem</p> <p>Harîm-i Ka' be 'nin elhağ Şafânın adı var ancak Cemâlün Ka' besine bak nice veri Şafâ kıblem</p> <p>Şikâyet eylemiş diye yeter öldür Necâtî'yi Aña ettiklerün sen de n'ola bir kez añ a kıblem</p> <p style="text-align: right;">G. 306</p>	<p>Tavâf-ı Ka' be-i küyuñ virür cânâ şafâ kıblem Habîbüm Merve hağkıyçün işügündür Şafâ kıblem</p> <p>Gözüm câmi'-i hüsnuñde namâz etmege 'âşıklar Kaşuñ mihrâbunu gözler olup kıble-nümâ kıblem</p> <p>Yüzün görmege toprağa yüz urup sende eyler dil Teyemmüm itse câyizdür kişi bulmasa mâ kıblem</p> <p>Ölen Ka' be vişâlün şevki ile berr-i miñnetde Yunarsa âb-ı Zemzemle n'ola a Ka' bem â kıblem</p> <p>Per-i tavusdan cârümı Beytu'llâh'da zülfün Ya aţlasdan aşılmış zâr mı bu misk-i sâ kıblem</p> <p>Nigâra kâmetünden yüz çevürdüm itmedüm secde Dirîgâ sehv idüp itdüm namâzumı kâzâ kıblem</p> <p>Yüzüm hağ kıbleden mihrâb gibi dönsün iy 'ömrüm Harîm-i âsitânuñ ger degülse muţlakâ kıblem</p> <p>Hevâ-yı serv-i kaddünle Sehî ölse namâzına Menâr-ı kâmetünden eyle 'uşşâka şalâ kıblem</p> <p style="text-align: right;">G. 156</p>
<p>Mevsim-i nev-bahârî gözleyelüm Gül-i ruhsâr-ı yârî gözleyelüm</p> <p>Bize serv ü çenârdan ne biter Varalım kadd-i yârî gözleyelüm</p> <p>Gül hayasızlık etse yüzleyelim Sâki-i gül-' izârî gözleyelüm</p> <p>Şem'-var ortaya atılmayalım Câm gibi kenârî gözleyelüm</p> <p>Nice bir aldaya şumâra vere Biz de rüz-i şumârî gözleyelüm</p> <p>ĠulĠgölü şişenin baş ağrısıdır Sâgar-ı bi-ġumarî gözleyelüm</p> <p>Düştü zevrak Necâtî baġr-ı ġama Çâre ne rüzigârî gözleyelüm</p> <p style="text-align: right;">G. 372</p>	<p>Nice bir sebze-zârî gözleyelüm Nağş-ı haţġ-ı nigârî gözleyelüm</p> <p>Mihr ü mehden 'aceb bize ne toġar Berü gel rüy-ı yârî gözleyelüm</p> <p>Felekden düşdi gitdi engine Niçe bir biz kenârî gözleyelüm</p> <p>Mey içüp sâde-rü güzeller ile Devr-i gülde bahârî gözleyelüm</p> <p>Bâd-ı âhum o servi bir gün eger Sehî biz rüzgârî gözleyelüm</p> <p style="text-align: right;">G. 176</p>

<p>Cennete dönmüş durur el-kıışsa yārān apluca Ol perīler mecma‘ -ı ser-çeşme-i cān apluca</p> <p>Ayağına varır ola bīn perī gün başına Var ise bulmuşdur Mühr-i Süleymān apluca</p> <p>Âyine gibi perī-peyker semen-sīmaları Hōş şafālarla çeker bağrına ‘uryān apluca</p> <p>‘Âşık-ı dīdār olup gördüğü maħbūba akar Germ olup gün gün yüzlülerle sürdü devrān apluca</p> <p>Şükr kim saķalluya cennette yer yoktur demez Dopdoludur bāđ-ı Rıdvan gibi ğılmān apluca</p> <p>Kendini vaķf eyleyüp yollar gözetmezdi mūdām Ger Hālılullāh gibi sevmese miħmān apluca</p> <p>Anadan doğma olur her kim gelirse atuna Bārekallāh ey bu gün her derde dermān apluca</p> <p>Çünkü sen Bursa’da olduñ ‘āleme def’ül- melāl Dā‘īm ābādan olasın şād ü ħandān apluca</p> <p>Eski yeni saña ħıdmet-gār olamaz gerçi kim Pīr ile pīr oldun oğlan ile oğlan apluca</p> <p>Kā‘ ināt içinde Bursacıķ gibi bir dānesin Dām eder gerçi seni erbāb-ı ‘irfān apluca</p> <p>Vuşlat-ı cānān ile şād et Necātī müfsili Dahi müşküller senüñ atında āsān apluca</p> <p style="text-align: right;">G. 473</p>	<p>Germ olsa oysa oynına cānānı apluca Ölmelü ħasteyle vire cān anı apluca</p> <p>Rām oldı cümle emrüne ins ü perī vü cin Var ise buldı mühr-i Süleymānı apluca</p> <p>Başdan ayağa luţf u kerem ıssı albi şāf Oldur el üzre tutduğı miħmāmı apluca</p> <p>Şan buse ile cān u dil azđına bal ezer açan ziyāfet eylese yārānı apluca</p> <p>Dönse ‘aceb mi Būrsa güzellikte cennete Bir yaña bāđ u bāđçe bir yanı apluca</p> <p>Bīnarbaşı olalı hecründe gözlerüm Ol māhun oldı çāh-ı zeneħdāmı apluca</p> <p>Aķ çağlan itdi yaşum olup Gök Dere gözüm Olalı Būrsa ħūbları seyrānı apluca</p> <p>Sürsin Emīr Efendi işiğüne yüzini Her kim dir ise saña Schī anı apluca</p> <p style="text-align: right;">G. 244</p>
--	---

<p>Hākīleriz biz özleriz ol serv-i kām̄eti K'ehl-i k̄ubūr cān gibi ister kıyām̄eti</p> <p>Uymuş belālī gön̄lüme derd ü firāk-ı dōst Düşmüş garībūn üstüne ölüm 'ālam̄eti</p> <p>'Āh̄ir günümde 'ışkuñ ile eylesem sefer Vallāhī naqd-i cānı verirdim selām̄eti</p> <p>Hāk̄ka budur ki kām̄etinin doğrusu durur Yırde kıomaz şānevberi ol istikām̄eti</p> <p>Eksikliğin bilenler olur 'aķıbet temām̄ Eriş durur ṭabībe kişiyi seķām̄eti</p> <p>'İşk-ı meccāzī meclis-i mey gibidir hemān Eksik degül şoñunda kişiyi nedām̄eti</p> <p>Kimdir Necātī der isen ey serv-i ser-ferāz Bī-i'tidal kendüyi bilmez melām̄eti</p> <p style="text-align: right;">G. 589</p>	<p>'Arz eyledi müjeñ dile sen serv-kām̄eti Getürdi bir oķ atımı yir o kıyām̄eti</p> <p>Mihrāba geçmesün kıatı ser-meştdür gözün̄ Kıblem revā degül ola mestün imām̄eti</p> <p>Toğruluğ ile oldı çemen şāhnına re'īs Servi ayaķda kıomadı gör istikām̄eti</p> <p>Gitmedi ölmek ile gön̄ılden ḥaṭ-ı lebi Bir çārede henüz daḥı var cān 'alām̄eti</p> <p>Bir demde yan-durur yaķar āhun yeri göki Az şānma iy Sehī yūri sen bu kerām̄eti</p> <p style="text-align: right;">G. 268</p> <p>Şordum ḥaṭ-ı lebin göricek ol kıyām̄eti Ḥıřm itdi baña söğdi didi cān 'alām̄eti</p> <p>Yumruğla urdı başuma ol serv-kād gelüp Getürdi bir çomağ atımı yir kıyām̄eti</p> <p>Cān virüp öldüğüm yoluña toğrusı bu kim Kimdür cihānda sevmeye sen serv-kām̄eti</p> <p>Ruhsāruñ üzre geldi ayak başdı hıızr-ı ḥaṭ Çıkmış yürür şu üstine gör bu kerām̄eti</p> <p>'Uşşāķ içinde 'ışk ile iy serv-i ser-firāz Bir daḥı yok Sehī gibi rüsvā melām̄eti</p> <p style="text-align: right;">G. 269</p>
<p>Deme kim yārda yok cev̄r ü cefādan ğayrı Ne dilersen bulunur mihr ü vefādan ğayrı</p> <p>Beni ağlan beni kim üstüme gelmez ölicek Bir avuç ṭoprağ atar bād-ı şabādan ğayrı</p> <p>Elif-i kām̄etün̄ ile kaşuna rā diyeli Gön̄lümü egleyemez kimse bu rādan ğayrı</p> <p>Ḥaṭ u ḥāl̄in elemi yetmedi mi gön̄lüme kim Çeke hecr āteşini bunca belādan ğayrı</p> <p>Ne ğarāz eyleye 'uşşāķ vişālūn var iken Ne murād eyleye bīmār devādan ğayrı</p> <p>Dūd-ı āhım ne 'aceb göklere ṭutsa yüzünü 'Āşikuñ kimisi var ola Ḥudādan ğayrı</p> <p>Yüzine tutsa Necātī ne 'aceb ḥaclet elin Nesi var yüzü dest-i du'ādan ğayrı</p> <p style="text-align: right;">G. 599</p>	<p>Yārda nesne mi var mihr ü vefādan ğayrı N'ideyin yok görünür baña cefādan ğayrı</p> <p>Ġuşşadan 'āşık ölürse de n'ola kimsesi yok Gül gibi gön̄lin açar bād-ı şabādan ğayrı</p> <p>Ne belādur kaçd-i bālāsını yāruñ gözeden Görmeye zerrece mihrini belādan ğayrı</p> <p>Lām zülfiyle elif kām̄eti 'āşıklarına İkide bir sözi yok vaşlına lādan ğayrı</p> <p>Nice çekmeye Sehī gözine izün̄ tozunı Gözine nesne görünmez bu cilādan ğayrı</p> <p style="text-align: right;">G. 258</p>

<p>Ĥālũñ var iken ĥaĥ nedür ol la'l-i ter üzre Teşdîd ne lâzım ki koyalar şeker üzre</p> <p>Ölümlişüyüz leblerũñũñ bize ne perhîz Oruc mı tulalum begũm andan sefer üzre</p> <p>Ey kaşı keman ġamzeler oĥın çekerek tut Ķoma ki düşe bir birine bir ciger üzre</p> <p>Gönlũme gözüme yaraduñ ey yüzi ĥurşîd Şimden giru gel pâdişeh ol baĥr u ber üzre</p> <p>Yüzũme düşen göz yaşıdır şofî ne lâzım Kim dâne-i tesbîĥ sayam şũr u şer üzre</p> <p>Yüzũme başar biri birin ešk-i revânũm Bir nice yetũm üşe gelüb düşdi zer üzre</p> <p>Söz Yũsufını müşġ ile tartardı Necâtî Kıymet ĥoda sarrâf-ı cihân bu güher üzre</p> <p style="text-align: right;">G.479</p>	<p>Ĥaĥ-ı siyehũn la' l-i güher-bâr ter üzre Dendâne-i şin ola mı şehd ü şekker üzre</p> <p>Sinemde ġamun dâġı eyâ kaşı kemânũm Şan âyinelerdür ki ĥonulmuş siper üzre</p> <p>Naġş-ı kef-i pâyuñ şaĥınup bād-ı şabādan Ferş eyledũm ey döst yüzũm reh-güzer üzre</p> <p>‘ Anber kaşuñ üstinde gören ĥālũni eydür Nũn noĥtası yazdı yed-i ĥudret nazar üzre</p> <p>Ĥāl-i ruĥunuñ resmi begũm gönlũm içinde Bir zâġ durur ĥondı şanasun ciger üzre</p> <p>Dür dişũni bir vech ile vaşf itdi Sehî kim Şarrâf-ı cihân noĥta ĥomaz bu güher üzre</p> <p style="text-align: right;">G.229</p>
<p>Nîġārâ la' l-i nâbından dil-âzâr olmasun kimse Yazuĥdur kendi cânından ĥo bîzâr olmasun kimse</p> <p>Hevâ-yı dâr eden gelsũn dedikce cân atar gönlũm Hey ol zũlf-i dil-âvîze hevâ-dâr olmasun kimse</p> <p>Kenâr-ı baĥr-ı eškũmde od eder her gice âhım Esîr olup belâlarda giriftâr olmasun kimse</p> <p>Şunulmaz mest-i lâ- ya' ĥıl olana bāde ey yārân Ecel câmi ere nâ-gāĥ hũş-yār olmasun kimse</p> <p>Bulutlar yaġar açılır giceler şubĥ-gāĥ olur Ķara baĥtım gibi dâ'im siyeh-ĥâr olmasun kimse</p> <p>Cihân-ı ĥasret-âbāda yetiştim ‘ işĥa sataşdũm Dimeñ ey döstlar ġurbette bîmâr olmasun kimse</p> <p>Uyuyanlar görür düşde bu ben bî-ĥāre maĥrũmem İlâhî it gibi her gice bîdâr olmasun kimse</p> <p>Gice zũlfünden inlerdim Necâtî'dir didiler hep Benũm gibi perîşân u dil-ifġār olmasun kimse</p> <p style="text-align: right;">G. 538</p>	<p>Virüp dil dām-ı zũlfine dil-efkâr olmasun kimse Ķara zũlfî gibi yāruñ siyeh-kâr olmasun kimse</p> <p>Hevâyî gönlũme düşdi hevâ-yı serv-i bālāsı Hey ol serv hevâ-baĥşa hevâ-dâr olmasun kimse</p> <p>Ĥalâş umdukĥa zũlfinden dolaşdũm kurtluşum yok Esîr-i derd-i ‘ işĥ olup giriftâr olmasun kimse</p> <p>Virüp cân naĥdin ol mâĥa gönũl gel müştêrilenme Metâ' -ı mihr-i dildāra ĥarîdâr olmasun kimse</p> <p>Bisât-ı şeş-cihetde zâr olup cân naĥdin üterdũm İlâhî şeşder-i ġamda düşüp zâr olmasun kimse</p> <p>Gözũñ ĥışmıyla zũlfũnde tutuldum nâ-tũvân oldum Yatup ġurbet bucaĥlarında bîmâr olmasun kimse</p> <p>Beni ġurbet bucaġında unuttı añmadı yārũm Sehî bigi cihân içinde bî-yār olmasun kimse</p> <p style="text-align: right;">G. 251</p>

<p>Ğabğabuñ mâni' olur didüm zenaħda seyrine Didi bu veche görünür düşicek şu üzre sîb</p> <p>Luţf-ı tab' uñdur Necâti saña zaħmet çekdüren ' Udı yaħar nâfeyi âvâre eyler yaħşi tîb G.23/5-8</p>	<p>N'eyler ol çâh-ı zenaħda ħâl-i miskînüñ didüm Didi_kim bilmez misin dağ olur elbet nâf-i sîb</p> <p>Luţf-ı tâb' uñdur Seĥî eş' âruña şöhret viren Miske rağbetler virüp kıymetlü eyler yaħşi tîb G. 13/ 4-6</p>
<p>Bir seng-dil fırâkına ölen Necâti'nin Billâh mermer ile yapasız mezarını G.607/7</p>	<p>Ölse bir sengin gönül servün hevâsından Seĥî Bi'llahi ey serv-i men mermer yapasız türbetün G.184/5</p>

Deyim ve Atasözleri³⁰

Necâti Bey	Seĥî Bey
<p>Ağız açmak Gördü sâkılık edersin meclis içre ey peri Ağzın açtı kaldı hayrân sâgar-ı sahbâ sana G.12/2</p>	<p>Ağız açmak Yalmanup ağıyâre karşı ağız açsa tîğ-ı yâr Zâğ-ı tîğinden üşer başuna ol dem zâğlar G. 87/2</p>
<p>Ağzının suyu akmak Selsebil-i suhanım böyle revân görür ise Akup ağzı suyu Tahsin ede Selmân ü Kemâl K. 87/40</p>	<p>Ağzının suyu akmak A' dünya karşı yollanup ağzı suyu akar Ĥün-i ĥasûda diş biler açup dehân kılıç K.14/36</p>
<p>Ant içmek İnanmaz sûfi meyden geçdiğine Necâti and içüp inandırır G. 106/6</p> <p>Yürü sen and içe gör biz mey-i nâb ile ey sûfi Sana peymânı komuşlar bize peymânedekin G. 429/2</p>	<p>Ant içmek And içer çarĥı ĥamâyil kılıcuña şeb ü rüz Ki seni şâh ide dünyâya çamu ucdan uca K.9/48</p>
<p>El üstünde tutmak Dil garibin urur ayaklara zulfün gerçi kim Eller üstünde tutarlar anı kim ola garîb G. 25/4</p>	<p>El üstünde tutmak Gül gibi meclisünde el üstüne tütüdüler Devründe buldı ĥaylice ' izz ü vaħâr câm K.25-33</p>
<p>Avcuna almak Âlemi ucdan uca avcuna alsan yeridir Subh-ı devlettir elin mihr-i münevver ĥâtem K.92/12</p>	<p>Avcuna Almak Mühr-i dünyâyı bütün avcuna alsa n'ola kim ' Adl idüp her işini ad ile işler ĥâtem K.24/ 19</p>

³⁰ Başlı başına ayrı bir çalışma konusu olan bu konu hakkında iki şairin üslubunun anlaşılması için sınırlı sayıda örnek verilmiştir. Bu konu hakkında şu geniş çalışmaya bakılabilir: Bayram Ali Kaya, "Atasözleri ve Deyimlerin Divân Şiirinde Kullanımı ile Divânların Bu Söz Varlıklarımız Bakımından Önemi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 6, İstanbul, 2011, s. 11-54; Necâti Bey Divanı'ndaki atasözleri ve deyimlerin tespitinde şu iki kaynaktan istifade edilmiştir: Mine Mengi, "Necâti'nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı", *Erdem*, c. 2, S. 4, 1986, Ankara, s. 47-56; Hatice İçel, "Necâti Bey Divanı'ndaki Deyimler", *TÜBAR*, S. XV, Bahar 2004, s. 176-230; Can Özgür, "Necâti ile Hüseyin-i Baykara'nın Kullandığı Atasözleri ve Deyimler Üzerine Bir Karşılaştırma", *Turkish Studies*, vol. 4/3, Spring 2009, s. 1744-1754.

<p>Bağrına basmak Her gördüğünü yüz pekikip bağrına basar Âyinenin güzeller ile hoş safası var G. 131/5</p> <p>Her hûb-sûreti ki göre bağrına basar Ömrin safa ile geçirir ekser âyine G. 515/3</p>	<p>Bağrına basmak Bağrına basmazdı her bir gördüğü meh- pâreyi Âyine yüz berk idüp girmese hûbân koyına G.204/3</p> <p>Dil-rübâlar şevkine dîvâne olduğum görüp Yağadan geçürdi başdı bağrına zindân beni G.296/3</p>
<p>Baş açmak Saçın çevgânına top olmağa gün Baş açup şevk ile meydâna girdi G. 569/4</p> <p>Muhabbet şem'ini yer yer önünde yakmağa sâki Işıklar gibi âşıklar baş açtı girdi meydana G.542/6</p>	<p>Baş açmak Güller baş açdı sebze de bülbül du'â diler Âmin ider nesim-i şabâ el açar serv G.30/47</p> <p>Ko beni 'ışk ile bir baş açuĸ abdâl olayın Zülfüñüñ silsilesi boynuma meftûl olsun G.193/3</p>
<p>Baş Eğmek Bir tarz-ı hâs u şive-i reftâr gördü kim Baş egmege sabâ yeline etti âr serv K.104/43</p> <p>Zülf-i siyâhı baş ege mi ben şikeste ye Kim dost yüz vereli gönüllendi ol fudûl G. 329/3</p>	<p>Baş Eğmek Sehî baş egme er iseñ cihâna bek baş ayak Dürîşi gör çıkışasın ola ki ol zen ile G.211/5</p> <p>Baş egmeyem kimesneye dünyâ için daĸı Dünyâda baña eşiği taşı yeter penâh G.251/5</p>
<p>Baş üstünde yerin var Hurşid-i âsumân gibi baş üzre yeri var Dil uzadursa tan mı fülân bin fülâna tîĸ K. 25/4</p>	<p>Baş üstünde yerin var Hercâyidür egerçi ki baş üzre yiri var Her bir gönülde itse yiridür çarâr câm K. 25/4</p>
<p>Can verip almak Lâ'line ömr-i girâmî harc eden dîvâneler Kûşe-i mihnette şimdi cân verüben cân alır G.55/8</p>	<p>Can verip almak Cân virür büsen velî göz göre gamzeñ cân alır Cân virüp cân almamda cânâ 'aceb 'unvân koduñ G.142/5</p>
<p>Can çekişmek Beni yavuz amelim şuna yetiştirdi kim Ders ile cân çekişem ölmek ola dermânım G. 351/4</p>	<p>Can çekişmek Lebi hevâsı ile cân çekişüp ölmekte Şaçı gibi çara yaşlu olup perişânız G. 93/3</p>
<p>Göz ucuyla bakma Göz ucuyla merhabâ ettim demiş ol bî-vefâ Padişehdir hâşe-lillâh anı kim yalan eder G. 141/6</p>	<p>Göz ucuyla bakma Çoğdan göz ucundan gönül oda köze düşdi Azdur bu daĸı iki gözüm saña uyana G. 209/3</p>
<p>Kanına girmek Gülün bu ârızı rengin görüp aldanma ey bülbül Kim ol anca senin gibi garîbin girdi kanına G. 522/4</p>	<p>Kanına girmek Akıtmı gel Sehî gözi yaşını kıl hâzer Bî-çâredür esirge begüm girme kanına G. 220/5</p>

<p style="text-align: center;">Silip süpürmek</p> <p>Dil ü cân gûşelerin sildi süpürdü müjesi Aldı gitti ne ki bulduysa nakîr u kıtmir G. 200/ 7</p>	<p style="text-align: center;">Silip süpürmek</p> <p>Gönlül serâçasını sil süpür kudüretten Ki lâyıh ola saña medh-i şâh-ı dîn-perver K.3/3</p> <p>Cârü mişâl sâyesi gülzâr şağmını Sildi süpürdi komadı hergiz gubâr serv K.30/10</p> <p>Sildi süpürdi kaşuñ fikri bu gönlüm tozını Çatı çattâldur Sehî bulduğımı oklar kemân G.189/5</p>
<p style="text-align: center;">Şöhret âfettir</p> <p>Şöhret âfettür gözet şatrenci kim Şehden ayruga gelür mi şâh-mât G. 28/3</p>	<p style="text-align: center;">Şöhret âfettir</p> <p>Bü hay u hüyü n'eylersin kâna' at menzilin gözle Ko dünyâ begligin terk it bilürsün şöhret âfettür K.17/9</p>

SONUÇ

Necâtî Bey'in yazdığı şiirlerle açtığı şiir vadisinde yalnız döneminde değil, sonraki yüzyıllarda da pek çok şair yürümüştür. Necâtî Bey'in sâdik öğrencisi Sehî Bey de yazdığı şiirlerle Necâtî Bey'in üslubundan etkilenecek şiirler kaleme almıştır. Yıllar boyunca yanında kaldığı üstadının yazdığı şiirleri inceleyen şairin, üstadından etkilenmemesi mümkün değildir. Nitekim bunun tezahürü olarak Sehî Bey'in, üstadı Necâtî Bey'e birçok nazîreler yazdığı görülmektedir. *Dîvân*'ında bu şiirleri nazîre başlığı altında belirtmese de şiirleri okuduğumuzda bunların bir kısmının birebir nazîre olduğunu anlaşılmaktadır.

Evliyâ Çelebi'nin Sehî Bey'in Necâtî Bey'e damat olduğu iddiasını delillendirecek şu ana kadar elimize ulaşan herhangi bir vesika yoktur. İki şairin eserlerini mukayese ederek yaptığımız bu çalışmada görüldüğü gibi Sehî Bey, üstadı Necâtî Bey'in yazdığı şiirleri "mîri malı" gibi görmüş, bazı beyitlerde görüldüğü gibi birkaç kelimeyi değiştirerek kendi şiirlerine dâhil etmiştir. Eski divan ve mesnevilerde önceki şairlerin şiirlerinden alıntı yapmak normal bir durumken burada ise çok fazla alıntı ve taklit olması Evliyâ Çelebi'nin yukarıda zikrettiğimiz iddiayı ortaya atmasına neden olduğu söylenebilir. Evliya Çelebi'nin iddiası içinde bulunduğu edebi mahfil ve meclislerin dedikodularından beslenerek söylemiş olması da muhtemeldir bir durumdur.

Sehî Bey'in *Dîvân*'ının kütüphanelerde tezkiresi kadar yer almaması, edebiyat tarihimizde şiirlerinden ziyade tezkiresi ile yer ettiğini göstermektedir.

Üstadı Necâtî Bey ve ırağı Sehî Bey
Âşık Çelebi Tezkiresi Ali Emiri Tarih 772 Varak 434a

KAYNAKLAR

- ACAR, Serper, *Necâtî Bey Dîvânı Sözlüğü (Bağlamalı Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, Selçuk Üniversitesi, SBE (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.
- AKÜN, Ömer Faruk, “Sehî”, *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, İstanbul, 1993.
- ALPAYDIN, Bilal, *Refî Kâlâvî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- ASLAN, Üzeyir, “Mu’îdî’nin Necâtî’ye Nazîreleri”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, vol. 4/2, Winter 2009, s. 29-78.
- BABACAN, İsrail, “16. Asırda Osmanlı Sahası Şâirleri Hakkında Yazılmış Tezkire-i Mecâlis-i Şu’arâ-yı Rum Adlı Tanınmayan Bir Tezkire”, *Bilig*, 40, K1ş, 2007, s. 1-16.
- BABACAN, İsrail, *Tezkire-i Mecâlis-i Rûm, Garîbî Tezkiresi*, Vizyon Yayınevi, Ankara, 2010.
- BAYRAM, Yavuz, “Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi ve Bir Uygulama”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 16, s. 69-93.
- CANIM, Rıdvan, “Sehî Bey”, *DİA*, c. 36, İstanbul, 2009.
- CANIM, Rıdvan, *Latîfî, Tezkiretü’ş-Şuara*, AKM Yayınları, Ankara, 2000.
- ÇAVUŞOğLU, Mehmed, *Necâtî Bey Dîvânının Tahlili*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2001.
- DANKOFF, Robert, Yücel DAğLI, Seyit Ali KAHRAMAN, *Evliya Çelebi, Seyahatnamesi*, YKY, İstanbul, 2006.
- Ebu’l-Fidâ İsmail Bin Muhammed El-Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ ve Müzîlü’l-İlbas amma İştehere Mine’l-Ehâdis ala Elsineti’n-Nâs*, Dâru İhyai’t-Türasi’l-Arabi 1352, c. II, Beyrut, s. 232.

- GÖKSU, Cemil Feyzi, *Sehî Bey Dîvânı (56a-152a)*, İstanbul Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü Mezuniyet Tezi, 1975.
- HATİPOĞLU, Hüseyin, *Sehî Bey Dîvânı (1b-56a)*, İstanbul Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü Mezuniyet Tezi, 1975.
- İÇEL, Hatice, “Necâti Bey Divânı’ndaki Deyimler”, *TÜBAR*, S. XV, Bahar 2004, s.176-230.
- İSEN, Mustafa, *Gelibolulu Ali, Kühü’l-Ahbar*, AKM Yayınları, Ankara, 1994.
- İSEN, Mustafa, *Sehî Bey, Heşt Behişt (Sedeleştirilerek)*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998.
- İPEK, Abdulmuttalip, *Klâsik Türk Şiirinde Gül Redifli Kasideler*, Fırat Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Bölümü Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2007.
- KAYA, Bayram Ali, “Atasözleri ve Deyimlerin Dîvân Şiirinde Kullanımı ile Dîvânların Bu Söz Varlıklarımız Bakımından Önemi”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 6, İstanbul, 2011, s.11-54.
- KILIÇ, Filiz, *Aşık Çelebi Meşa’irü’s-Şuara*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2010.
- KUT, Günay, *Sehî Bey, Heşt Behişt*, Harvard University, USA, 1978.
- KUT, Günay, “Heşt Behişt”, *DİA*, c. 17, İstanbul, 1998, s. 273.
- KUT, Günay, *Yazmalar Arasında*, Simurg Yayınları, İstanbul, 2006.
- KUTLUK, İbrahim, *Hasan Çelebi, Tezkiretü’s-Şuara*, TTK Yayınları, Ankara, 1989.
- KÜÇÜK, Sabahattin, *Baki Dîvânı*, TDK, Ankara, 1994.
- KÖKSAL, Fatih, *Mecma’u’n-Nezâ’ir*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2017, s. 1093 1097(<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56057,mecmaun-nezair-edirneli-nazmi-pdf.pdf?0> Erişim tarihi. 08.04.2019)
- MAZIOĞLU, Hasibe, *Fuzûlî-Hâfız*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1956.
- MENGİ, Mine, “Sehî Bey, Necâti Bey’in Damadı mıydı”, *ÇÜTAD Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, c. 1, S. 1, Aralık 2016, s. 60-64.
- MENGİ, Mine, “Necati’nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı”, *Erdem*, c. 2, S. 4, Ankara, 1986, s. 47-56.
- Sehî Bey, *Dîvân*, Süleymaniye Kütüphanesi Mikrofilm Arşiv 3736.
- Sehî Bey, *Heşt Behişt*, Haz. Halûk İPEKTEN, Günay KUT, Mustafa İSEN, [Hüseyin Ayan-Turgut Karabey], Ankara, 2017.
- <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/53013,sehibeyhestbihistpdf.pdf?0> (Erişim tarihi 03.10.2017).
- SEVGİ, Ahmet, “Garîbî Tezkiresi”, *Yeniçağ Gazetesi*, 22.10. 2010.
- TARLAN, Ali Nihat, *Necâti Bey Dîvânı*, MEB Yayınları, İstanbul, 1997.
- TOLASA, Harun, *16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.
- ÖZDEMİR, Hakan, *Sehî Bey Divanı Örneğinden Hareketle Klasik Türk Edebiyatında Eski Yapılar*, Kömen Yayınları, Konya, 2013.
- ÖZGÜR, Can, “Necâti İle Hüseyin-i Baykara’nın Kullandığı Atasözleri ve Deyimler Üzerine Bir Karşılaştırma”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, vol. 4/3, Spring 2009, s. 1744-1754.
- YEKBAŞ, Hakan, *Sehî Bey Dîvânı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2010.